

SEANCE DU MERCREDI 24 AVRIL 1991
VERGADERING VAN WOENSDAG 24 APRIL 1991ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 2004.

MESSAGES:

Page 2004.

Chambre des représentants.

COMMUNICATIONS:

Page 2005.

Cour d'arbitrage.

INTERPELLATIONS (Demandes):

Page 2005.

Mme Mayence-Goossens au ministre des Affaires étrangères sur « les décisions prises par le ministre lors de son récent voyage au Rwanda ».

Mme Aelvoet au ministre de la Coopération au Développement sur « la politique africaine de la Belgique en matière de développement ».

M. Hatry au secrétaire d'Etat aux Finances sur « les déclarations incroyables du secrétaire d'Etat aux Finances, Mme W. Demeester, tendant à faire croire que ses collègues, et en particulier son ministre de tutelle, le ministre des Finances, seraient laxistes en matière de poursuite à l'égard de la fraude et de l'ingénierie fiscales ».

PROPOSITIONS ET PROJETS DE LOI (Discussion):

Proposition de loi relative à la motivation formelle des actes administratifs.

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Flagothier, rapporteur, De Loor, Cerexhe, Vandenhoute, Tant, Suykerbuyk, M. Tobback, ministre de l'Intérieur, de la Modernisation des Services publics, et des Institutions scientifiques et culturelles nationales, p. 2005.

Ann. parl. Sénat de Belgique — Session ordinaire 1990-1991
Parlem. Hand. Belgische Senaat — Gewone zitting 1990-1991

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 2004.

BOODSCHAPPEN:

Bladzijde 2004.

Kamer van volksvertegenwoordigers.

MEDEDELINGEN:

Bladzijde 2005.

Arbitragehof.

INTERPELLATIES (Verzoeken):

Bladzijde 2005.

Mevrouw Mayence-Goossens tot de minister van Buitenlandse Zaken over « de beslissingen die de minister genomen heeft tijdens zijn recente reis naar Rwanda ».

Mevrouw Aelvoet tot de minister van Ontwikkelings-samenwerking over « het Belgisch ontwikkelingsbeleid in Afrika ».

De heer Hatry tot de staatssecretaris voor Financiën over « de ongelooflijke verklaringen van mevrouw W. Demeester, staatssecretaris voor Financiën, die de indruk wekken dat haar collega's en inzonderheid haar toezichhoudende minister, de minister van Financiën, laks zouden zijn in het bestrijden van belastingfraude en fiscale spitstechnologie ».

VOORSTELLEN EN ONTWERPEN VAN WET (Beraadslaging):

Voorstel van wet betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heren Flagothier, rapporteur, De Loor, Cerexhe, Vandenhoute, Tant, Suykerbuyk, de heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen, blz. 2005.

Discussion et vote d'articles, p. 2014.

A l'article 3: *Orateurs*: M. Tobback, ministre de l'Intérieur, de la Modernisation des Services publics, et des Institutions scientifiques et culturelles nationales, M. Tant, M. le Président, p. 2015.

A l'article 6: *Orateur*: M. Tant, p. 2016.

Projet de loi portant approbation de la Convention pour la protection des personnes à l'égard du traitement automatisé des données à caractère personnel, faite à Strasbourg le 28 janvier 1981.

Discussion générale. — *Orateur*: M. Pataer, p. 2016.

Discussion et vote de l'article unique, p. 2017.

Projet de loi portant approbation de la Convention européenne pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants, et de l'annexe, faites à Strasbourg le 26 novembre 1987.

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Erdman, Luyten, M. Eyskens, ministre des Affaires étrangères, p. 2017.

Discussion et vote de l'article unique, p. 2018.

Projet de loi portant approbation des amendements à la Convention signée à Paris le 22 novembre 1928 concernant les expositions internationales, adoptés le 31 mai 1988.

Discussion et vote de l'article unique, p. 2018.

Projet de loi portant approbation du protocole additionnel n° 4 à la Convention révisée pour la navigation du Rhin, signé à Strasbourg le 25 avril 1989.

Discussion générale. — *Orateur*: M. De Bremaeker, rapporteur, p. 2019.

Discussion et vote de l'article unique, p. 2019.

Projet de loi portant approbation de la Convention portant création d'un réseau international pour l'amélioration de la production de la banane et de la banane plantain, faite à Paris le 27 octobre 1988.

Discussion générale. — *Orateur*: M. De Bremaeker, rapporteur, p. 2019.

Discussion et vote de l'article unique, p. 2020.

ORDRE DES TRAVAUX:

Pages 2016 et 2027.

INTERPELLATIONS (Discussion):

Interpellation de Mme Mayence-Goossens au ministre des Affaires étrangères sur « les décisions prises par le ministre lors de son récent voyage au Rwanda ».

Orateurs: Mme Mayence-Goossens, M. Luyten, M. Eyskens, ministre des Affaires étrangères, p. 2020.

Interpellation de Mme Aelvoet au ministre de la Coopération au Développement sur « la politique africaine de la Belgique en matière de développement ».

Orateurs: Mme Aelvoet, M. A. Geens, ministre de la Coopération au Développement, p. 2022.

Beraadslaging en stemming over artikelen, blz. 2014.

Bij artikel 3: *Sprekers*: de heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen, de heer Tant, de Voorzitter, blz. 2015.

Bij artikel 6: *Spreker*: de heer Tant, blz. 2016.

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Verdrag tot bescherming van personen ten opzichte van de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens, opgemaakt te Straatsburg op 28 januari 1981.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer Pataer, blz. 2016.

Beraadslaging en stemming over het enig artikel, blz. 2017.

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, en van de bijlage, opgemaakt te Straatsburg op 26 november 1987.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heren Erdman, Luyten, de heer Eyskens, minister van Buitenlandse Zaken, blz. 2017.

Beraadslaging en stemming over het enig artikel, blz. 2018.

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van de wijzigingen aan het op 22 november 1928 te Parijs ondertekende Verdrag betreffende de internationale tentoonstellingen, aangenomen op 31 mei 1988.

Beraadslaging en stemming over het enig artikel, blz. 2018.

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van het aanvullend protocol nr. 4 bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend te Straatsburg op 25 april 1989.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer De Bremaeker, rapporteur, blz. 2019.

Beraadslaging en stemming over het enig artikel, blz. 2019.

Ontwerp van wet houdende goedkeuring van de Overeenkomst ter oprichting van een internationaal netwerk ter produktieverhoging van bananen en kookbananen, opgemaakt te Parijs op 27 oktober 1988.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer De Bremaeker, rapporteur, blz. 2019.

Beraadslaging en stemming over het enig artikel, blz. 2020.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijden 2016 en 2027.

INTERPELLATIES (Bespreking):

Interpellatie van mevrouw Mayence-Goossens tot de minister van Buitenlandse Zaken over « de beslissingen die de minister genomen heeft tijdens zijn recente reis naar Rwanda ».

Sprekers: mevrouw Mayence-Goossens, de heer Luyten, de heer Eyskens, minister van Buitenlandse Zaken, blz. 2020.

Interpellatie van mevrouw Aelvoet tot de minister van Ontwikkelingssamenwerking over « het Belgisch ontwikkelingsbeleid in Afrika ».

Sprekers: mevrouw Aelvoet, de heer A. Geens, minister van Ontwikkelingssamenwerking, blz. 2022.

PROPOSITIONS DE LOI (Dépôt):

Page 2027.

M. Duquesne. — Proposition de loi modifiant l'article 369 du Code judiciaire.

M. de Seny. — Proposition de loi en vue d'indexer les tranches des parts nettes sur lesquelles sont calculés les droits de donations.

VOORSTELLEN VAN WET (Indiening):

Bladzijde 2027.

De heer Duquesne. — Voorstel van wet tot wijziging van artikel 369 van het Gerechtelijk Wetboek.

De heer de Seny. — Voorstel van wet strekkend tot indexering van de gedeelten van het netto-aandeel waarop de schenkingsrechten worden berekend.

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 5 m.

De vergadering wordt geopend om 14 h 5 m.

CONGES — VERLOF

MM. De Bondt, Hasquin, Noerens, Seeuws, Verschueren, en mission à l'étranger; Op 't Eynde et Hatry, pour raison de santé, demandent un congé.

Verlof vragen: de heren De Bondt, Hasquin, Noerens, Seeuws, Verschueren, met opdracht in het buitenland; Op 't Eynde en Hatry, om gezondheidsredenen.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

MM. Borin, à l'étranger; Stroobant, en mission à l'étranger et Deghilage, pour raison de santé, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Borin, in het buitenland; Stroobant, met opdracht in het buitenland en Deghilage, om gezondheidsredenen.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen

BOODSCHAPPEN — MESSAGES

De Voorzitter. — Bij boodschappen van 28 maart 1991 deelt de Kamer van volksvertegenwoordigers mede dat zij heeft aangenomen, zoals zij haar door de Senaat werden overgezonden:

1° Het ontwerp van wet tot wijziging van de wetten betreffende het Nationaal Waarborgfonds inzake kolenmijn schade, gecoördineerd op 3 februari 1961;

Par messages du 28 mars 1991, la Chambre des représentants fait connaître qu'elle a adopté, tels qu'ils lui ont été transmis par le Sénat:

1° Le projet de loi modifiant les lois relatives au Fonds national de garantie pour la réparation des dégâts houillers, coordonnées le 3 février 1961;

2° Het ontwerp van wet tot wijziging van titel I, hoofdstuk IV, afdeling 2, van de nieuwe gemeentewet betreffende de bekendmaking van de akten;

2° Le projet de loi modifiant le titre Ier, chapitre IV, section 2, de la nouvelle loi communale, en ce qui concerne la publication des actes;

3° Het ontwerp van tekst houdende herziening van artikel 56 van de Grondwet;

3° Le projet de texte portant révision de l'article 56 de la Constitution;

4° Het ontwerp van tekst houdende herziening van artikel 104 van de Grondwet, om de overgangsbepaling op te heffen;

4° Le projet de texte portant révision de l'article 104 de la Constitution, en vue d'abroger la disposition transitoire;

5° Het ontwerp van tekst houdende herziening van artikel 132 van de Grondwet, om het op te heffen;

5° Le projet de texte portant révision de l'article 132 de la Constitution, en vue de l'abroger;

6° Het ontwerp van tekst houdende herziening van artikel 135 van de Grondwet, om het op te heffen.

6° Le projet de texte portant révision de l'article 135 de la Constitution, en vue de l'abroger.

— Voor kennisgeving aangenomen.

Pris pour notification.

De Voorzitter. — Bij boodschappen van 17 april 1991 zendt de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat, zoals zij ter vergadering van die dag werden aangenomen:

1° Het ontwerp van tekst houdende herziening van artikel 60 van de Grondwet;

Par messages du 17 avril 1991, la Chambre des représentants transmet au Sénat, tels qu'ils ont été adoptés en sa séance de ce jour:

1° Le projet de texte portant révision de l'article 60 de la Constitution;

2° Het ontwerp van tekst houdende herziening van artikel 61 van de Grondwet;

2° Le projet de texte portant révision de l'article 61 de la Constitution;

— Verwezen naar de commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen.

Renvoyés à la commission de la Révision de la Constitution et des Réformes des Institutions.

3° Het ontwerp van wet betreffende het bevestigen van de heffing en de inning van de opcentiemen op de onroerende voorheffing van de provincie Brabant voor 1988;

3° Le projet de loi portant confirmation de l'établissement et de la perception de centimes additionnels au précompte immobilier de la province du Brabant pour l'année 1988;

4° Het ontwerp van wet tot wijziging van de artikelen 4 en 14 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen;

4° Le projet de loi modifiant les articles 4 et 14 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques;

— Verwezen naar de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden.

Renvoyés à la commission de l'Intérieur.

5° Het ontwerp van wet tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit en van de artikelen 569 en 628 van het Gerechtelijk Wetboek.

5° Le projet de loi modifiant le Code de la nationalité belge et les articles 569 et 628 du Code judiciaire.

— Verwezen naar de commissie voor de Justitie

Renvoyé à la commission de la Justice.

COMMUNICATIONS — MEDEDELINGEN

Cour d'arbitrage — Arbitragehof

M. le Président. — En application de l'article 113 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au Président du Sénat:

1. L'arrêt n° 7/91 rendu le 18 avril 1991 en cause de la question préjudicielle posée par la Cour du travail de Mons par arrêt du 13 décembre 1989 en cause de l'Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (INASTI) contre Mme Marguerite Dewitte (numéro du rôle 164);

Met toepassing van artikel 113 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de Voorzitter van de Senaat van:

1. Het arrest nr. 7/91 uitgesproken op 18 april 1991 in zake de prejudiciële vraag die door het Arbeidshof van Bergen bij arrest van 13 december 1989 is gesteld in de zaak van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen (RSVZ) tegen mevrouw Marguerite Dewitte (rolnummer 164);

2. L'arrêt n° 8/91 rendu le 18 avril 1991 en cause de la question préjudicielle posée par la Cour de cassation par arrêt du 5 février 1990 en cause de Y. Morcaut (numéro du rôle 174).

2. Het arrest nr. 8/91 uitgesproken op 18 april 1991 in zake de prejudiciële vraag die het Hof van cassatie bij arrest van 5 februari 1990 in de zaak van Y. Morcaut heeft gesteld (rolnummer 174).

— Pris pour notification

Voor kennisgeving aangenomen.

M. le Président. — En application de l'article 76 de la loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour d'arbitrage, le greffier de la Cour d'arbitrage notifie au Président du Sénat:

1. Le recours de l'Association pharmaceutique belge en annulation des articles 2, § 1er, 3, 6, 7, § 2, 27, 39 et 76, 1°, de la loi du 6 août 1990 relative aux mutualités et aux unions nationales de mutualités (numéro du rôle 275);

Met toepassing van artikel 76 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, geeft de griffier van het Arbitragehof kennis aan de Voorzitter van de Senaat van:

1. Het beroep van de Algemene Pharmaceutische Bond tot vernietiging van de artikelen 2, § 1, 3, 6, 7, § 2, 27, 39 en 76, 1°, van de wet van 6 augustus 1990 op de ziekenfondsen en de landsbonden der ziekenfondsen (rolnummer 275);

2. Le recours de l'Ordre national des avocats de Belgique en annulation de l'article 39 de la loi du 6 août 1990 relative aux mutualités et aux unions nationales de mutualités (numéro du rôle 277).

2. Het beroep van de Belgische Nationale Orde van advocaten tot vernietiging van artikel 39 van de wet van 6 augustus 1990 op de ziekenfondsen en de landsbonden der ziekenfondsen (rolnummer 277).

— Pris pour notification.

Voor kennisgeving aangenomen.

INTERPELLATIONS — INTERPELLATIES

Demandes — Verzoeken

M. le Président. — Le bureau a été saisi des demandes d'interpellation suivantes:

1. De Mme Mayence-Goossens au ministre des Affaires étrangères sur « les décisions prises par le ministre lors de son récent voyage au Rwanda »;

Het bureau heeft de volgende interpellatieverzoeken ontvangen:

1. Van mevrouw Mayence-Goossens tot de minister van Ruitenlandse Zaken over « de beslissingen die de minister genomen heeft tijdens zijn recente reis naar Rwanda »;

2. De Mme Aelvoet au ministre de la Coopération au Développement sur « la politique africaine de la Belgique en matière de développement »;

2. Van mevrouw Aelvoet tot de minister van Ontwikkelings-samenwerking over « het Belgisch ontwikkelingsbeleid in Afrika »;

3. De M. Hatry au secrétaire d'Etat aux Finances sur « les déclarations incroyables du secrétaire d'Etat aux Finances, madame W. Demeester, tendant à faire croire que ses collègues, et en particulier son ministre de tutelle, le ministre des Finances, seraient laxistes en matière de poursuite à l'égard de la fraude et de l'ingénierie fiscales ».

3. Van de heer Hatry tot de staatssecretaris voor Financiën over « de ongelooflijke verklaringen van mevrouw W. Demeester, staatssecretaris voor Financiën, die de indruk wekken dat haar collega's en inzonderheid haar toezichhoudende minister, de minister van Financiën, laks zouden zijn in het bestrijden van belastingfraude en fiscale spijsttechnologie ».

Les interpellations 1 et 2 sont inscrites à l'ordre du jour de la présente séance.

De interpellaties 1 en 2 zijn op onze agenda van vandaag ingeschreven.

La date de l'interpellation 3 sera fixée ultérieurement.

De datum van interpellatie 3 wordt later bepaald.

PROPOSITION DE LOI RELATIVE A LA MOTIVATION FORMELLE DES ACTES ADMINISTRATIFS

Discussion générale et vote d'articles

VOORSTEL VAN WET BETREFFENDE DE UITDRUKKELIJKE MOTIVERING VAN DE BESTUURSHANDELINGEN

Algemene beraadslaging en stemming over artikelen

M. le Président. — Nous abordons l'examen de la proposition de loi relative à la motivation formelle des actes administratifs.

Wij vatten de bespreking aan van het voorstel van wet betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen.

La discussion générale est ouverte.

De algemene beraadslaging is geopend.

La parole est au rapporteur.

M. Flagothier, rapporteur. — Monsieur le Président, votre commission de l'Intérieur et de la Fonction publique s'est réunie plusieurs fois pour examiner la proposition de loi relative à la motivation formelle des actes administratifs, proposition déposée par notre collègue M. Cerexhe.

Dans son exposé introductif, l'auteur de la proposition a rappelé que la déclaration de révision de la Constitution adoptée avant les dernières élections législatives a prévu l'inscription dans

notre charte fondamentale d'un article relatif à la publicité et à la motivation des actes de l'administration. L'exigence de motivation des actes administratifs se retrouve également dans la déclaration gouvernementale.

Etant donné que des doutes ont été émis quant à la possibilité pour le législateur national d'imposer la motivation des actes administratifs aux Régions et aux Communautés, l'avis du Conseil d'Etat a été demandé. La haute juridiction administrative a levé toutes les objections que l'on pouvait avoir à cet égard, dès le moment où l'obligation de motiver est étendue à tous les actes et à toutes les autorités administratives et où cette généralisation est conçue comme le corollaire d'un droit fondamental du citoyen à l'information dans ses rapports avec l'administration.

Le Conseil d'Etat ajoute que les libertés fondamentales ont toujours été placées sous la protection du législateur national, seul habilité à en restreindre l'exercice au nom de certaines valeurs tenues par lui pour essentielles dans une société démocratique.

Pour l'auteur de la proposition, il y a lieu de dépasser la relation entre administration et administré fondée sur le principe du commandement de l'un et de la subordination de l'autre pour s'engager dans une relation administration-administré fondée sur le dialogue.

L'auteur a également fait remarquer qu'il n'est pas douteux que, dans la réalité, les pouvoirs publics aient certainement des motifs justes et légitimes pour se prononcer dans tel ou tel sens, mais que rien ne les oblige à faire connaître au destinataire d'un acte administratif les raisons qui les ont amenés à prendre telle décision. L'administré destinataire d'un acte se trouve, dès lors, souvent face à une décision dont il ignore les motifs.

Il a enfin souligné que de nombreux Etats ont élaboré une législation sur cette problématique. C'est le cas, sous des formes diverses, aux Etats-Unis, en Autriche, en Allemagne. Au niveau européen, des déclarations et des résolutions se sont multipliées afin d'imposer la motivation des décisions administratives.

Le ministre de l'Intérieur a confirmé que la proposition est conforme à l'accord de gouvernement. Il ne voit aucune objection à son adoption. Il a d'ailleurs ajouté que, vu l'évolution que l'on constate en la matière, notamment au niveau de la jurisprudence du Conseil d'Etat, on finira quand même par aboutir à une obligation générale de motivation, mais alors en ordre dispersé. L'idéal serait de pouvoir inscrire un article imposant l'obligation de motivation dans la Constitution; la proposition, si elle est adoptée, constituera déjà un cadre général.

La discussion a été longue, des questions ont été posées, des exemples cités, ils sont repris au rapport qui a été distribué.

On peut en conclure qu'une large majorité de la commission estime que, dans une démocratie, le principe de la motivation des actes administratifs doit prévaloir. Cette obligation s'inscrit d'ailleurs dans la perspective d'une plus grande publicité des actes de l'administration. L'obligation de motivation limitera les risques d'arbitraire. Ce qui changera, c'est qu'à défaut de motivation, il sera possible d'introduire un recours au Conseil d'Etat pour manquement à une obligation légale. A l'heure actuelle, sauf disposition légale spécifique, cette possibilité n'existe pas.

De plus, la proposition va conduire à un autre type de relations entre l'administration et l'administré. L'administration évoluera d'une administration de décision vers une administration de dialogue. Il faut souligner également que le citoyen a droit à un minimum d'information. On n'accepterait pas des tribunaux ce qu'on est obligé d'accepter de l'administration.

La discussion des articles a été fructueuse, et l'adoption d'amendements a permis de préciser ou de clarifier certains points.

Le rapport distribué contient une annexe qui reprend les critères sur lesquels se base le Conseil d'Etat pour définir la notion d'acte administratif.

La proposition de loi a été adoptée par une large majorité de la commission. J'espère qu'il en sera de même en séance plénière du Sénat.

Pour terminer, je tiens à remercier le secrétaire de commission, M. Hondequin, ainsi que les services du Sénat pour le travail accompli. (Applaudissements.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Loor.

De heer De Loor. — Mijnheer de Voorzitter, ik zal het standpunt van de SP in verband met dit voorstel van wet zeer bondig uiteenzetten.

De SP staat achter dit voorstel van wet en zal het dan ook goedkeuren.

Ik dank de rapporteur voor de objectieve weergave van de zeer grondige besprekingen die in de commissie hebben plaatsgehad.

Het voorstel van wet kadert in het principe van openbaarheid van bestuur dat ongeveer twee jaar geleden door de minister van Binnenlandse Zaken werd gelanceerd. Gelukkig hebben heel wat gemeentebesturen hierop vandaag al ingespeeld en hebben ze inspanningen geleverd om de openbaarheid van bestuur te verzekeren.

Daarenboven past het voorstel van wet volkomen in de regeringsverklaring met betrekking tot de versterking van de politieke democratie en de verbetering van de relatie tussen het bestuur en de bestuurd. Het gaat in wezen dus om een versterking van ons democratisch bestel.

De bestuurd krijgt door de invoering van de motiveringsplicht van bestuurshandelingen immers kennis van de redenen en de argumenten die ten grondslag liggen aan de besluitvorming en wordt bovendien de mogelijkheid gegeven om te repliceren of een beroepsprocedure in te stellen.

Motivering gaat willekeur ongetwijfeld tegen en leidt tot een nieuwe administratieve cultuur die niet anders dan de bestuurd ten goede kan komen. De burger zal voortaan kunnen beschikken over de elementen en de informatie om de precieze draagwijdte van een beslissing te beoordelen.

Motiveringsplicht brengt vanzelfsprekend meer werk met zich voor de bestuursinstanties. Wij willen dan ook waarschuwen voor geijkte of gestandaardiseerde motiveringen waardoor het doel van dit voorstel van wet niet zou worden gerespecteerd. Sommige bestuursinstanties zullen wellicht niet applaudiseren als de motiveringsplicht wet wordt.

Bij onvoldoende of niet-toereikende motivering of bij gebrek aan enige motivering is het mogelijk beroep aan te tekenen bij de Raad van State.

Besluit: met dit voorstel van wet wordt de burger een nieuw wapen tegen willekeur gegeven. De SP kan hiermee volkomen instemmen. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à M. Cerexhe.

M. Cerexhe. — Monsieur le Président, je voudrais tout d'abord féliciter le rapporteur pour l'excellente synthèse qu'il nous a présentée. Lorsque des questions seront soulevées — et je suis sûr qu'il y en aura — quant à l'interprétation et l'application du texte que nous discutons, on se référera judicieusement au rapport de M. Flagthier.

En matière de motivation des actes administratifs, notre pays connaît actuellement le principe de la dispense de motivation. Ce principe très ancien est aujourd'hui contesté par la majorité des auteurs qui le considèrent comme très préjudiciable à l'égard des administrés.

Les inconvénients, souvent invoqués par les adversaires du principe de la motivation, à savoir essentiellement le surcroît de travail de l'administration, ne suffisent pas à faire oublier les multiples avantages que présente l'exigence de motivation et pour l'administré et pour l'administration.

A l'administré d'abord, la motivation procure la possibilité d'être informé des motifs de l'acte administratif et de discuter en toute connaissance de cause avec l'administration, de façon à pouvoir éventuellement aménager ou modifier le projet de décision, voire la décision.

En outre, en cas de recours, le requérant, informé des motifs d'un acte qu'il conteste, sera mieux à même d'organiser ses moyens.

Si je ne me place plus du côté de l'administré mais, au contraire, du côté de l'administration, la motivation a pour effet de rendre les relations entre l'administration et l'administré plus aisées en permettant à l'autorité administrative d'agir non pas par la voie de la contrainte, mais par la voie de la persuasion. Enfin, elle facilite également le contrôle de l'autorité exercée par les autorités administratives supérieures ou les autorités de tutelle sur les collectivités subordonnées.

Comme je viens de le dire, notre droit ne connaît pas le principe général de la motivation des actes de l'administration sous réserve que, dans un certain nombre de législations particulières, qui sont aujourd'hui de plus en plus nombreuses, on ait prévu d'une manière particulière cette obligation de motivation.

Cette dispense de motivation ne signifie pas qu'un acte administratif n'est pas fondé sur un certain nombre de motifs. La situation actuelle permet simplement à l'administration de ne pas faire connaître, c'est-à-dire de ne pas informer l'administré des motifs pour lesquels elle a pris une décision dans un sens ou dans l'autre.

Nous nous trouvons donc dans un système de droit où l'administré ne connaît pas, sauf dans des cas spécifiques où, comme je viens de le dire, une législation particulière prévoit la motivation, les raisons pour lesquelles l'administration s'est prononcée dans tel ou tels sens. Je reconnais bien volontiers que cette absence de motivation n'est ni importante ni catastrophique, dès lors qu'il s'agit d'un acte favorable à l'intéressé. Il en va par contre différemment lorsqu'il s'agit d'un acte qui a pour effet de le priver d'un droit. Dans ce cas, à moins que l'administration n'accepte volontairement d'informer l'administré des motifs de sa décision, il se verra obligé, pour connaître ceux-ci, d'initier une procédure administrative contentieuse devant le Conseil d'Etat.

Je l'ai dit, ce principe de la non-motivation est contesté presque à l'unanimité par la doctrine, parce qu'il apparaît comme un peu rétrograde et peu respectueux des droits de l'administré. Comme l'a souligné le rapporteur, le principe de la non-motivation relève d'une administration fondée sur la souveraineté, sur le commandement. Or, nous nous engageons de plus en plus aujourd'hui vers un système de dialogue entre l'administration et les administrés.

Si nous procédons à une comparaison avec les législations étrangères, force nous est de constater notre recul par rapport à ce qui existe dans les autres droits.

A cet égard, on peut distinguer deux grands systèmes. Certains pays érigent en principe général la motivation des actes administratifs. C'est le cas des Etats-Unis, de l'Allemagne, de l'Autriche. D'autres pays, sans poser le principe général de la motivation des actes de l'administration, donnent toute une liste, généralement limitative, d'actes pour lesquels la motivation s'impose. C'est notamment le cas de la France et du grand-duché de Luxembourg.

Cette analyse de droit comparé nous invite à nous engager dans la voie de la motivation des actes administratifs.

Un élément supplémentaire peut nous y inciter, à savoir un certain nombre de déclarations au niveau européen.

Tout d'abord, la Convention européenne de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales, qui n'est pas simplement une résolution mais bien un texte contraignant, proclame, en son article 10, le droit de toute personne à recevoir des informations.

Ensuite, au niveau du Conseil de l'Europe, le Comité des ministres a déclaré en 1977 que « lorsqu'un acte administratif est de nature à porter atteinte à ses droits, ses libertés ou ses intérêts, l'intéressé est informé des motifs sur lesquels il se fonde. »

Mes chers collègues, c'est donc en me basant sur les expériences de droit comparé, c'est-à-dire sur les législations étrangères, en m'inspirant de ces textes européens, et enfin dans le souci de voir se développer une démocratie administrative plus réelle que j'ai élaboré cette proposition dont nous débattons aujourd'hui et qui érige donc, en principe général, la motivation formelle des actes des autorités administratives.

Lors de l'élaboration de cette proposition, j'ai également été attentif aux nombreuses propositions qui ont déjà été déposées. Je pense ne rien trahir en faisant notamment référence à une proposi-

tion contresignée par notre ministre de l'Intérieur. Assorties de l'une ou l'autre nuance, elles visent toutes à poser le principe de la motivation des actes administratifs.

Pourquoi, aujourd'hui, cette proposition semble-t-elle cheminer d'une manière plus positive? A mon sens, deux éléments sont actuellement favorables à un contexte permettant l'examen de cette problématique. Comme le rapporteur vient de le rappeler, la déclaration gouvernementale a, tout d'abord, dans un contexte général, posé le principe d'une plus grande transparence de l'administration, de la publicité des actes administratifs et de leur motivation. Ensuite, il y a le fait que, depuis plusieurs années, la nature des rapports entre l'administration et les administrés a évolué vers ce que j'appelle « une plus grande démocratie administrative ».

Tels sont, monsieur le Président, chers collègues, les éléments de réflexion qui m'ont incité à déposer cette proposition. Je suis convaincu qu'outre la démocratie politique que nous connaissons et la démocratie économique que nous avons déjà très largement mise en place, cette proposition permettra l'instauration d'un nouveau type de relation entre l'administration et les administrés, c'est-à-dire d'une réelle démocratie administrative. (Applaudissements.)

M. le Président. — La parole est à M. Vandenhoute.

M. Vandenhoute. — Monsieur le Président, à l'occasion de l'examen de la proposition de loi relative à la motivation formelle des actes administratifs, j'aimerais formuler brièvement quelques remarques.

Actuellement, tout acte administratif doit être justifié, c'est-à-dire fondé sur des motifs objectifs, pertinents et légalement admissibles. Comme le président de la commission de l'Intérieur l'a fait remarquer, l'auteur de l'acte n'est pas obligé, sauf dans des matières bien précises, d'énoncer et d'inscrire les raisons sous-tendant la décision prise. Il n'existe pas un principe général de motivation formelle des actes administratifs.

La proposition de loi que nous examinons vise à ériger en principe général l'obligation de motiver formellement les actes administratifs. Dès lors, l'obligation de motiver en la forme devient une formalité substantielle de l'acte, c'est-à-dire une formalité indispensable à sa validité juridique à défaut de laquelle l'annulation de l'acte pourra être demandée.

Quels sont les actes administratifs visés par la proposition de loi? Nous trouvons tout d'abord l'acte juridique. Les simples actes matériels, les constatations de fait et les mesures d'ordre intérieur sont donc exclus du champ d'application de la proposition de loi. Celle-ci vise ensuite l'acte unilatéral. Partant, les contrats et les conventions sont exclus. Seule est concernée la décision unilatérale préalable de conclure ultérieurement la convention. L'acte de portée individuelle est également concerné. Les actes réglementaires ne sont donc pas touchés par la proposition de loi. Enfin, l'acte qui a pour but de produire des effets juridiques entre dans le champ d'application de la proposition. L'acte administratif doit être pris pour être générateur de droits et/ou d'obligations dans le chef d'une ou de plusieurs personnes physiques ou morales.

Je voudrais également formuler une réflexion quant au contenu de l'obligation de motiver.

Si la proposition de loi est adoptée, ce dont je ne doute pas, l'auteur de l'acte administratif devra indiquer, dans le corps de celui-ci, les motifs de droit et de fait qui servent de fondement à la décision. Cette motivation doit être adéquate, compte tenu de l'objet de la décision, c'est-à-dire proportionnelle à l'importance de la décision.

Ainsi, un marché de quelques milliers de francs ne doit pas être justifié comme un marché de plusieurs dizaines de millions. Pour des achats de peu d'importance, par exemple, la motivation pourrait se limiter à une référence à une disposition réglementaire et à une considération générale sur la nécessité de l'achat.

La motivation d'une décision de nomination prise au scrutin secret consistera quant à elle en la constatation que l'intéressé est candidat et répond aux conditions, à constater la compétence de

l'autorité qui procède à la nomination et que le mode de scrutin retenu est bien celui imposé et en la constatation du résultat de ce scrutin secret.

Ainsi, la proposition de loi impose une motivation tant en droit qu'en fait. Mais, comme le précisent les travaux préparatoires, il se peut que la motivation en droit se limite à justifier la mise en œuvre de la compétence de l'autorité en fonction d'une situation déterminée.

La proposition de loi prévoit que la motivation comporte des limitations, à savoir — vous y avez fait plusieurs fois allusion en commission — la sécurité nationale et l'ordre public, la protection de la vie privée et le secret professionnel.

Par contre, l'urgence ne peut en aucun cas constituer une échappatoire.

Je voudrais maintenant émettre une appréciation quant à la proposition de loi qui nous est soumise. Ainsi que vous l'avez indiqué, il est exact qu'elle permettra de créer un climat de confiance.

L'administration est souvent suspecte parce qu'elle est réticente à renseigner les motifs de son action. L'obligation de motiver permettra de créer une meilleure relation de confiance avec le citoyen, ce qui devrait permettre d'éviter beaucoup de procès d'intention faits par le citoyen qui ignore souvent le motif pour lequel l'autorité a décidé.

Elle favorisera aussi l'exigence de rigueur. Pour le fonctionnaire chargé de rédiger la décision, l'obligation d'en donner les raisons en droit et en fait imposera une plus grande rigueur. Il faudra aller plus loin, s'interroger sur les bases réglementaires, le fondement juridique, etc. Cette procédure exige un minimum de compétences, oblige à réfléchir avant d'agir et facilite le contrôle hiérarchique.

En pratique, qu'en sera-t-il des autorités communales, auxquelles je suis particulièrement attaché pour des raisons évidentes ?

Une commune, pouvoir sous tutelle, a l'habitude de motiver le plus complètement possible ses décisions pour emporter l'adhésion de l'autorité de tutelle.

Lorsqu'une motivation n'est pas imposée par une réglementation spéciale ou par la jurisprudence, elle est déjà consacrée par la pratique. Je pense entre autres aux réglementations spéciales.

La loi organique de l'aménagement du territoire et de l'urbanisme et les arrêtés d'application imposent la motivation formelle des décisions prises par le collège — certificats, permis, etc. — et par le conseil, comme les PPA. Il en va de même en matière d'établissements dangereux, incommodes et insalubres, en matière d'expropriation, etc. Le rapport joint au budget ou au compte relève du même principe.

En matière de marchés publics, la loi impose l'établissement d'un rapport justificatif et comparatif des soumissions ou des offres.

La motivation est également consacrée par la jurisprudence. Depuis plusieurs années déjà, les juges ont considéré que les décisions prises en matière de nomination à un emploi ou de sanction disciplinaire, par exemple, doivent être motivées en la forme.

Pour ce qui est de la pratique, dans la plupart des matières non visées par une réglementation spéciale ou par la pratique jurisprudentielle, de nombreuses délibérations sont motivées spontanément afin d'en établir le bien-fondé. En outre, les circulaires des autorités de tutelle imposent depuis longtemps de joindre à la décision qui leur est soumise un dossier justificatif.

Dès lors que cette obligation de motivation sera consacrée par la loi plutôt que par la pratique, cela ne changera pas grand-chose pour les communes.

Pour conclure, je voudrais résumer brièvement les décisions des autorités communales qui seront soumises à cette obligation.

En ce qui concerne, tout d'abord, le conseil communal, je voudrais formuler une remarque préalable : il ne faut pas oublier que tous les règlements sortent du champ d'application de la proposition de loi. Cette dernière ne vise que les décisions individuelles :

— Décision de vendre, d'acquérir, d'échanger, de louer, d'exproprier, etc.;

— Décision d'adapter tel mode de marché ou tel mode d'aliénation — gré à gré ou vente publique;

— Plus généralement, décision de conclure tel contrat — concession, transaction, etc.;

— Décision approuvant la dépense résultant d'une adjudication ou d'un gré à gré;

— Décision répartissant les subsides entre divers groupements;

— Décision en qualité d'autorité de tutelle vis-à-vis du CPAS, des fabriques d'églises, des ASBL communales, etc.;

— Autorisation d'ester en justice ou acquiescement à un jugement;

— Toutes les nominations ou sanctions disciplinaires;

— Octroi d'une démission ou d'une mise en disponibilité;

— Attribution de cours ou d'horaires à un professeur;

— Installation d'un conseiller, etc.

Les décisions du collège des bourgmestre et échevins qui seront soumises à l'obligation de motivation sont les suivantes :

— Tous les certificats d'urbanisme, permis de bâtir, de lotir, d'abattage, de démolition ou avis sur ces demandes de permis;

— Les autorisations d'exploiter des établissements dangereux, insalubres ou incommodes;

— Les radiations d'office des registres de population;

— Toutes les nominations, promotions et mesures disciplinaires;

— La décision de ne pas nommer définitivement un stagiaire;

— L'octroi de congés pour prestations réduites;

— Les fixations des traitements individuels;

— Les paiements individuels d'heures supplémentaires;

— Les décisions prises à la suite d'un accident du travail;

— Les bons de commande;

— Le choix des soumissionnaires, d'un architecte ou d'un avocat;

— Les marchés de la compétence du collège;

— Les enrôlements, chaque enrôlement constituant, en effet, un acte administratif.

Toutefois, en matière d'impôt, l'autorité doit appliquer le règlement de la même façon pour tous, sans pouvoir accorder d'exonération non expressément prévue par le règlement. Dans pareil cas, il semble qu'un renvoi au règlement et une simple indication de la situation du contribuable par rapport à la taxe devraient suffire.

En ce qui concerne les décisions du bourgmestre, il s'agit :

— De toutes les autorisations de caractère non réglementaire;

— Des mesures individuelles d'exécution en matière de police administrative — ordre de démolition, ordre d'évacuer un immeuble insalubre, etc.;

— Des décisions relatives à l'occupation de la voie publique, etc.;

— Des mesures individuelles relatives aux policiers et constituant un acte administratif, par exemple, une suspension disciplinaire, etc.

Excusez-moi d'avoir voulu citer tous ces exemples mais ils figureront ainsi dans les *Annales parlementaires* et il sera dès lors possible de s'y référer plus tard, ce qui est toujours utile.

Je terminerai par une remarque générale. Lorsque l'on examine les registres du collège et du conseil, on constate que 99 p.c. des décisions énumérées ci-avant font déjà, actuellement, l'objet d'une motivation formelle, en fait et très souvent aussi en droit. L'énumération des principales décisions des différentes autorités communales permet de confirmer l'impression initiale selon laquelle, pour les communes, cette proposition de loi ne fera que confirmer la pratique.

Toutefois, comme il s'agit d'une proposition de loi qui renforce, faut-il le dire, les droits des citoyens et la démocratie administrative, le groupe PRL émettra un vote positif. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Tant.

De heer Tant. — Mijnheer de Voorzitter, ook ik feliciteer de rapporteur voor het beknopte en overzichtelijke verslag.

In de memorie van toelichting bij het voorstel, evenals in de inleiding tot de commissiebespreking, onderstreepte de indiener, de heer Cerexhe, terecht de positieve doeleinden die hij met dit voorstel nastreeft.

Hij wees aldus op de te verwachten grotere openheid van bestuur, de verbeterde relatie tussen bestuur en bestuurd en de verhoogde rechtszekerheid.

Wij voegen eraan toe dat de motiveringsplicht wellicht zal leiden tot grondiger overleg en overweging bij het stellen van bestuurshandelingen, wat de kwaliteit ervan slechts kan dienen.

Het komt ons evenwel onrealistisch voor te stellen, zoals indiener doet, dat de goedkeuring van het voorstel de hiërarchische verhouding tussen bestuur en bestuurd kan doen evolueren tot een relatie gegrondvest op dialoog. De vraag is of aldus geen al te hoog gestemde verwachtingen worden geschapen. Het komt ons ook onrealistisch voor te verwachten dat de kennis van de motieven van bestuurshandelingen zal leiden tot een significante daling van het aantal beroepen ertegen.

Het lijkt ons trouwens een dichterlijke overdrijving te beweren dat dit voorstel de realisatie zou inhouden van een bepaling uit de regeringsverklaring. De regering wil luidens de regeringsverklaring « met het oog op democratisering en openheid, maatregelen treffen met betrekking tot de kennisgeving en motivering van bestuurshandelingen en -beslissingen ».

Bedoelde volzin in de regeringsverklaring is dus heel wat meer genuanceerd dan de indiener laat uitschijnen en in elk geval is er nergens sprake van een algemene motiveringsplicht voor administratieve rechtshandelingen met individuele draagwijdte.

Eenzelfde overdrijving is het te beweren dat ons land sterk achterna hinkt met betrekking tot de motivering van bestuurs-handelingen. De uitdrukkelijke motivering is bij ons weliswaar geen algemeen dwingende verplichting. Zij is dat evenwel in geen enkel ander land.

Sommige landen stellen de motivering als algemene regel, maar voorzien in een aantal uitzonderingen. Andere landen, zoals België, stellen deze algemene regel niet, maar leggen de verplichting uitdrukkelijk op in een groot aantal gevallen en materies. De concrete bestuurservaring waarnaar de heer Vandenhaute verwees, leert ons dat 80 à 90 pct. van de op lokaal vlak gestelde en geacordeerde bestuurshandelingen wel degelijk uitdrukkelijk gemotiveerd worden. Zover lijkt ons land dan ook niet achterna te hinken!

Wij onderschrijven dus graag een aantal doelstellingen die het wetsvoorstel nastreeft, maar zijn nochtans ook zo vrij de haalbaarheid van sommige doeleinden ten minste te nuanceren, terwijl wij nadrukkelijk de vraag willen stellen of er voldoende nagedacht werd over de concrete gevolgen van een, zeg maar vrij ongenuanceerde, toepassing van het beginsel van de uitdrukkelijke motivering van bestuurshandelingen.

Wij vrezen dat de in artikel 3 ingeschreven verplichting om in de akte zelf de juridische en feitelijke overwegingen te vermelden die aan de beslissing ten grondslag liggen, zal leiden tot een aanzienlijke toename van de administratieve rompslomp en dito formalismen.

Door zowat alle besturen op alle niveaus worden dagelijks veel beslissingen genomen die administratieve rechtshandelingen zijn met individuele strekking die beogen rechtsgevolgen te hebben, maar die vaak minder belangrijke aangelegenheden betreffen. Wij denken bijvoorbeeld aan de kleinere aankopen die op ge-

meentelijk vlak dagelijks dienen te worden verricht en aan kleine beslissingen zoals iemand uitnodigen voor een maaltijd bijvoorbeeld. Al deze kleine beslissingen zullen voortaan het voorwerp uitmaken van een schriftelijke akte waarin de feitelijke en de juridische motieven zullen moeten zijn opgenomen.

Ik ben zo vrij dat te beweren, mijnheer Vandenhaute. In het andere geval zal de ontvanger van uw gemeente die uitgaven niet mogen betalen omdat ze vormelijk niet in orde zijn. Al gaat het op het eerste gezicht over minder belangrijke aangelegenheden loont het toch de moeite de aandacht te vestigen op dit probleem omdat het gaat over de continuïteit in onze besturen en over de praktische gevolgen van de tekst die wij bespreken.

Weliswaar werd in de loop van de bespreking in de commissie gesteld dat ter zake rekening moet worden gehouden met de evenredigheidsregel die wil dat de motivering evenredig is met het gewicht van de beslissing. Om die reden werd er in de commissie een amendement ingediend en aanvaard dat stelt dat de motivering « afdoende » moet zijn, wat in het Frans zou betekenen « elle doit être adéquate ».

Ter ondersteuning van dit woordgebruik wordt in de toelichting bij het amendement verwezen naar een citaat van de heer Salmon die in zijn werk betreffende de Raad van State in voetnoot verwijst naar het arrest nummer 16114 van de Raad van State van 23 november 1973. In dit arrest komt de term « adéquate » evenwel niet voor. Wel worden in verband met de motivering volgende bewoordingen gebruikt: « Le Roi a suffisamment motivé l'arrêté attaqué », wat in het Nederlands wordt vertaald als: « De Koning heeft het omstreden besluit voldoende (of toereikend) verantwoord. » De vraag is dus of er ter zake sprake kan zijn van een adequaat woordgebruik en van een juiste vertaling. Volgens van Dale betekent « afdoend »:

1. Volkomen berekend om datgene te veroorzaken, te bereiken wat men beoogt;
2. Een afdoend bewijs, een beslissend, overtuigend bewijs.

Zeggen dat de verantwoording afdoende moet zijn, is dus eerder een versterking dan een relativisering van het begrip. Door dit woord te gebruiken, bereikt men het tegenovergestelde van wat men beoogt.

Ik vraag mij af, rekening houdend met de intenties en met de verwijzingen van de auteur van het amendement, of het niet beter is te zeggen: « Elle » (la motivation) « doit être suffisante », in het Nederlands vertaald als: « zij moet toereikend zijn ».

Ik ben graag bereid in die zin een amendement in te dienen. Ik had evenwel graag eerst de mening dienaangaande gehoord van de indiener en/of van de minister.

Tegelijk wil ik evenwel waarschuwen tegen een al te sterke relativisering van het belang van een behoorlijke motivering, wanneer deze dan toch uitdrukkelijk moet worden vermeld in de beslissing. Bij het stellen van een administratieve rechtshandeling met individuele strekking moet de overheid die hierover besluit, er voortaan immers rekening mee houden dat zij bij een eventuele betwisting voor de Raad van State alleen nog een beroep zal kunnen doen op de in de beslissing uitdrukkelijk aangehaalde motieven.

Thans is de regel dat bij gebrek aan uitdrukkelijk aangehaalde motivering de Raad van State zelf de motivering in het dossier kan vinden. Van het ogenblik af dat de motivering uitdrukkelijk moet worden vermeld, kunnen dus alleen de in de akte uitdrukkelijk aangehaalde motieven, behoudens enkele gevallen van substitutie van motivering, nog als verweermiddel voor de Raad van State worden aangevoerd.

Stellen dat de motivering « slechts » adequaat, afdoende of toereikend moet zijn, kan dus haar kwetsbaarheid verhogen bij eventuele betwistingen. Voorzichtige bestuurders zullen door deze wet wel degelijk verplicht zijn heel wat bijkomende administratieve formaliteiten te vervullen, zowel in minder als in meer belangrijk geachte aangelegenheden.

Ook het eerste lid van artikel 3 lijkt mij uit taalkundig oogpunt voor verbetering vatbaar. Ik stel immers vast dat ook daar de Nederlandse en Franse tekst niet met elkaar overeenstemmen.

In de Franse tekst staat: « La motivation exigée consiste en l'indication, dans le corps même de l'acte ... » In de Nederlandse tekst staat daarentegen: « De opgelegde motivering bestaat in het vermelden in de akte zelf van ... »

Wordt hiermee de aanhef van de akte of het beschikkend gedeelte bedoeld? Dient dit in beide talen niet op dezelfde wijze te worden bepaald? Ook hier moet amendering of minstens een tekstverbetering worden overwogen.

In de aangelegenheden waar de beslissende overheid over een vrij arbitraire bevoegdheid of vrij sterk politiek geladen bevoegdheid beschikt, dreigt de algemene motiveringsplicht vrij grote, wellicht niet beoogde veranderingen teweeg te brengen.

Ik denk bijvoorbeeld aan de benoeming door de Koning van een magistraat, van een burgemeester, van een minister of van een staatssecretaris. Moeten bedoelde administratieve beslissingen met individuele strekking voortaan uitdrukkelijk de feitelijke en juridische motieven vermelden die aan de beslissing ten grondslag liggen? Quid met het ambtsalve ontslag van een minister door de Koning? Moeten in zo'n besluit de wettelijke en feitelijke motieven worden opgenomen, mijnheer Cerexhe? Ik geef toe dat u dit ver gezocht kan vinden, maar ...

De heer Cerexhe. — Ik zal u daarop antwoorden, collega.

De heer Tant. — ... ik denk dat het wijs is dat wij ons vóór het te laat is rekenschap geven van de consequenties van dit soort beslissingen. Als dergelijke administratieve rechtshandelingen met individuele strekking inderdaad in de toekomst moeten worden gemotiveerd, dan zal dit wanneer men deze wet ernstig wil toepassen, tot op zekere hoogte leiden tot het ontbloten van de kroon, want de Koning zal op het ogenblik dat Hij een beslissing neemt, zijn motieven moeten meedelen. Quid met de benoeming van de politiecommissarissen in de gevallen waar, conform de wet, twee of drie kandidaten worden voorgedragen die allen aan de voorwaarden voldoen?

Blijft de minister bij zijn verklaring die is opgenomen op bladzijde 9 van het verslag van de commissie? « De keuze onder de drie voorgedragen kandidaten moet dan in het benoemingsbesluit worden gemotiveerd. » Moet ook hier een motivering in rechte en in feite worden gegeven zoals artikel 3 voorschrijft?

Ten derde, bepaalde besluiten bijvoorbeeld. Benoemings- en bevorderingsbesluiten worden genomen bij geheime stemming in een gemeenteraad, een provincieraad, enzovoorts. Sommige besluiten impliceren een keuze tussen diverse kandidaten, waarbij het geheim karakter van de beraadslaging en beslissing de mogelijkheid moet geven ook met persoonsgebonden overwegingen rekening te houden. Mogen of moeten deze overwegingen voortaan in de motivering, bijvoorbeeld als feitelijke elementen, worden opgenomen? Staat daartegenover niet het geheim karakter van de beslissing?

In omgekeerde zin kan het beperken van de motivering tot de louter formele overwegingen, zoals hier in het verslag wordt voorgesteld, een bij geheime stemming genomen beslissing bijzonder kwetsbaar maken, vermits de echte motieven niet mogen worden vermeld en dus ook niet kunnen worden aangevoerd in het kader van een procedure voor de Raad van State. In geval een dergelijk besluit voor de Raad van State wordt aangevochten en de motivering beperkt is tot formele elementen terwijl in realiteit andere elementen de doorslag gaven, moeten deze toch buiten het geding blijven. Daardoor wordt de beslissing dus veel meer kwetsbaar.

Ten vierde, *last but not least*, houdt dit wetsvoorstel het risico in van een aanzienlijke versterking van de bestuurlijke voogdij en dus van een sterkere bevoegdheid van onder meer de lokale besturen door de toezichhoudende overheden, alle in de regeringsverklaringen opgenomen intenties ten spijt. Wanneer dit voorstel wordt aangenomen, zal de wet voortaan bepalen dat een goed deel van onze bestuurshandelingen uitdrukkelijk de juridische en feitelijke motieven moeten vermelden die de beslissing schragen en die hiertoe afdoend of toereikend zijn. Vermits de toezichthou-

dende overheden niet in het minst belast zijn met het wettelijkheidstoezicht zullen zij voortaan op het een en ander moeten toezien, wat een aanzienlijke uitbreiding impliceert van hun bevoegdheden. Bovendien wordt aldus de deur nog wat verder opengezet voor een echte opportuniteitscontrole. Wat is immers « het afdoende karakter beoordelen » van de feitelijke motieven die de beslissing verantwoorden?

Tenslotte wil ik nog even stilstaan bij het bepaalde van artikel 6 van het voorstel waar wordt gesteld dat deze wet slechts van toepassing is « op de bijzondere regelingen waarbij de uitdrukkelijke motivering van bepaalde bestuurshandelingen reeds is voorgeschreven, in zoverre deze regelingen minder strenge verplichtingen opleggen dan die bepaald in voorgaande artikelen ».

Dit artikel zal, alleszins in de eerste fase, aanleiding geven tot vele betwistingen. Een bestuur zal immers telkens moeten onderzoeken of deze wet « strengere » verplichtingen oplegt dan de bestaande bijzondere regelingen. Op grond van welke criteria? Ware het niet eenvoudiger en rechtszekerder te bepalen dat deze wet niet van toepassing is op de bijzondere regelingen waar de uitdrukkelijke motivering reeds is voorgeschreven? Zou aldus de autonomie van de Gewesten en de Gemeenschappen in deze ook niet beter worden gevrijwaard?

Zij staan voortaan immers niet alleen in voor het feitelijke toezicht, maar ook voor de organisatie van het toezicht op de lagere besturen.

Mijnheer de Voorzitter, uit deze algemene bespreking zal wellicht blijken of het al dan niet wenselijk is in openbare vergadering nog amendementen in te dienen. Ik ben hiertoe bereid.

Tegelijkertijd vraag ik mij af of dit wetsvoorstel wel degelijk rijp is om wettekst te worden en of een overhaaste stemming in de Senaat, geen onverwachte of niet beoogde effecten tot gevolg zullen hebben die de kwaliteit van het bestuur eerder zullen aantasten dan dienen. Het is de minister misschien nog niet bekend dat dit trouwens tot op grote hoogte ook de mening is van de door mij geraadpleegde Vereniging van Belgische steden en gemeenten. In een schrijven van 1 maart 1991 neemt de directeur van deze vereniging een groot deel van de door mij geformuleerde kritiek over.

Wij vragen u dan ook uitdrukkelijk of het niet wenselijk is ons over dit advies en over de gesuggereerde amendementen nog even te bezinnen in de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Suykerbuyk.

De heer Suykerbuyk. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb begrepen dat de indiener van het voorstel en de minister zullen antwoorden op de vragen die hier worden gesteld. Ik veroorloof mij dan ook in verband met dit voorstel enkele vragen te formuleren.

Onderhavig voorstel, dat ertoe strekt de bestuurshandelingen te motiveren, is zeker een uitstekend idee en ik kan mij daarmee ten volle verzoenen. Toch heb ik nog enige twijfel in verband met de draagwijdte van dit voorstel, dat wellicht wet zal worden.

Artikel 1 definieert bestuurshandeling als: « De eenzijdige rechtshandeling met individuele strekking die uitgaat van een bestuur en die gevolgen kan hebben voor een of meer bestuurders of voor een ander bestuurder ».

Ik vraag mij ten eerste af wat er gebeurt wanneer het gaat over aangelegenheden waarvoor Gewesten en Gemeenschappen exclusief bevoegd zijn. Men kan mij hier antwoorden dat dit niets te maken heeft met bevoegdheden omdat het gaat over de organisatie van het administratief leven. Dat is mogelijk.

Mijnheer de minister, uw ontwerp ter versterking van de gemeentelijke democratie is voor advies voorgelegd aan de Executieven van de Gewesten en de Gemeenschappen, wat ik een goed initiatief vind. Als het nu zou gaan om materies die ten gronde behoren tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen en Gewesten, maar gelet op de structuur van dit voorstel, namelijk de organisatie van het administratief leven, dat een nationale aangelegenheid is, lijkt het dan niet nuttig het advies van de Gewesten en Gemeenschappen te vragen?

Een tweede kritiek is reeds door de heer Tant naar voren gebracht. Ik zal met belangstelling luisteren naar het antwoord op de vraag wat er gebeurt met de bestuurshandelingen waartoe bij wijze van een geheime stemming wordt beslist? Dit gebeurt uiteraard vrij vaak, niet alleen op het lokale vlak, maar ook op het vlak van de provincieraden.

Hoe kan men de eenzijdige rechtshandelingen zoals bepaald in artikel 1, waartoe bij wijze van geheime stemming wordt beslist, motiveren? Of geldt het feit dat een meerderheid beslist heeft, als motivering? Persoonlijk geloof ik niet dat deze vaststelling voldoende juridische en feitelijke draagwijdte heeft om als motivering te kunnen worden beschouwd. Het antwoord van de minister kan hier wellicht klaarheid scheppen.

Op bladzijde 5 van het verslag lees ik dat — overigens terecht — de vraag werd gesteld wat men doet met de talrijke beslissingen die op gemeentelijk vlak, hetzij door een gemeenteraad, een schepencollege of door een gedelegeerde schepen, worden genomen in het particulier belang. Men vroeg zich onder meer af of aansluiting op het rioolnet en onderhoud van sloten beschouwd kan worden als bestuurshandelingen. Tot mijn verrassing stel ik vast dat de minister en de indiener van het voorstel deze vraag ontkennend beantwoorden. Ik kan mij niet inbeelden dat een beslissing, waarbij aan een burger een weigering wordt betekend in verband met zijn vraag om aansluiting op een collectieve voorziening, niet wordt aanzien als een bestuurshandeling, maar als een handeling betreffende de organisatie van het werk. Als een bevoegde instantie dergelijke beslissing neemt, heeft deze beslissing toch rechtsgevolgen voor degene die een verzoek heeft ingediend.

In dit verband rijst ook de vraag naar de omvang van het toepassingsgebied. Het is niet gemakkelijk het terrein nauwkeurig af te bakenen. In het kader van de democratie is echter niet alleen de motivering, maar ook de rechtszekerheid belangrijk. In dit wetsvoorstel komen een aantal elementen die de rechtszekerheid niet waarborgen. Daarom zie ik het antwoord van de minister met belangstelling tegemoet. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Toubback, ministre.

M. Toubback, ministre de l'Intérieur, de la Modernisation des Services publics, et des Institutions scientifiques et culturelles nationales. — Monsieur le Président, je voudrais tout d'abord remercier M. Flagthier de son excellent rapport sur cette proposition de loi. Je voudrais ensuite féliciter le président de notre commission pour l'aboutissement déjà partiel de l'initiative qu'il a prise. Je pense ne trahir aucun secret en disant que nous traitons ici d'un sujet qui lui tient à cœur depuis des années. Au sein de nos assemblées, M. Cerexhe est certainement le parlementaire ayant réfléchi le plus longuement à cette question et ce, de manière à la fois approfondie et nuancée. C'est pourquoi je lui céderai volontiers la parole lorsqu'il s'agira de répondre à un certain nombre de questions précises.

Ik kan het regeerakkoord genuanceerd of ongenuanceerd, een eerste, een tweede of een tiende keer lezen, maar ik kan onmogelijk de nuance vinden die mij zou aantonen dat dit wetsvoorstel niet in overeenstemming zou zijn met wat in het regeerakkoord is opgenomen en met datgene waarover de werkgroep die het regeerakkoord heeft tot stand gebracht, heeft genegotieerd.

Men kan natuurlijk zeggen dat het allemaal woorden in de wind zijn, maar dat kan de bedoeling van niemand zijn. Het is uiteraard altijd mogelijk een principe vast te leggen en dan de lat zo hoog te leggen dat men er in elk geval onderdoor moet en alles blijft zoals het was. Ik kan u verzekeren dat dit niet de bedoeling was. De tekst van het regeerakkoord lijkt mij zelfs niet naar de letter en de komma's in tegenstrijd met de inhoud van het voorstel van de heer Cerexhe. Op dat punt van de uiteenzetting van de heer Tant voel ik mij enigszins aangesproken.

De heer Tant. — Mijnheer de minister, ik heb nooit gezegd dat het voorstel in tegenspraak was met het regeerakkoord.

De heer Toubback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Mijnheer Tant, ik denk dat ik u waarheidsgetrouw citeer. U hebt gezegd dat het regeerakkoord toch genuanceerder was dan het voorstel.

De heer Tant. — Dat is juist.

De heer Toubback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Ik heb deelgenomen aan de regeringsonderhandelingen en de tekst van het regeerakkoord kunnen wij allen lezen. Ik zoek vruchteloos naar de nuance die ervoor zorgt dat het regeerakkoord of de onderhandelingen over het regeerakkoord in tegenspraak zouden zijn met wat nu wordt voorgesteld. Ik kan dus ten minste concluderen dat het voorstel van de heer Cerexhe volkomen in overeenstemming is met de geest en de letter van het regeerakkoord.

Ik merk op dat wij eigenlijk voor een keuze staan. Dat is ook al in de commissie besproken. Mijnheer Suykerbuyk, u volgt zeer trouw de arresten in jurisprudentie van de Raad van State. U weet dus ook dat wij eigenlijk voor een keuze staan. Maken we een geordende wetgeving, waarbij we ongetwijfeld in de toepassing ervan, zoals met alle wetten die algemene principes uittrekken, nog met een aantal moeilijkheden zullen worden geconfronteerd?

Als ik het met dit motiveringsprincipe niet eens zou zijn, zou ik zonder de minste moeite honderd situaties kunnen bedenken waarin de toepassing van algemene principes en wetten mij voor praktische, administratieve en bureaucratische problemen zou plaatsen. De reeks voorbeelden is onuitputtelijk, zeker als men ze in het ijl kan geven. De vraag is of wij een eerlijke poging willen doen om dit motiveringsprincipe, dat mij volkomen redelijk en noodzakelijk lijkt, in de werkelijkheid om te zetten. Ofwel bepalen wij als wetgever zelf de grote contouren, ofwel moeten wij hoe langer hoe meer een rechtspraak ondergaan die noodzakelijkerwijze en *de facto* de motiveringsplicht *par bribes et morceaux* oplegt. Daarvoor moet men de blaam niet op de Raad van State leggen, maar wel op de wetgever, omdat hij in gebreke blijft.

Als ik lees wat er sinds 1836 in de wet staat over de mogelijkheid van de Koning om de burgemeesters vrij te kiezen — eigenlijk gaat het hier om een discretionaire macht — en ik zie dan achteraf welke uitspraken worden gedaan — ik denk hier onder meer aan de verbreking van de benoeming van de burgemeester van Riemst in 1982, omdat deze onvoldoende was gemotiveerd of de motieven niet werden aanvaard — dan kan ik alleen de volgende conclusie trekken. Ofwel tekenen we zelf de algemene contouren van de motiveringsplicht uit, ofwel ondergaan wij de motiveringsplicht zoals ze zal worden opgelegd door een constante en sterk toenemende rechtspraak van de Raad van State. Het initiatief van de heer Cerexhe komt op tijd en laat toe orde op zaken te stellen.

Ik verwacht dat dit voorstel aanleiding zal geven tot een aantal concrete en organisatorische problemen. Toch heb ik niemand horen zeggen dat hij echt gekant is tegen dit voorstel. De heer Vandenhoute heeft wel enkele bedenkingen geformuleerd, maar zegde uiteindelijk toch zijn steun toe aan het voorstel.

Je suis tenté de soulever un certain nombre de problèmes concrets et organisationnels pouvant découler de cette loi. Vous dites cependant, comme tous les autres intervenants, que ce principe est bon et même souhaitable dans une démocratie moderne.

Het lijkt mij niet meer dan zinnelijk dat iemand die de gevolgen van een beslissing ondergaat ook wordt ingelicht over de redenen van deze beslissing. Zo kan ik het principe in de taal van het gezond verstand formuleren.

Op een van de vragen van de heer Suykerbuyk antwoord ik dat het algemeen criterium moet zijn dat al wat directe gevolgen heeft voor de burger gemotiveerd dient te worden en dat de kleine details die betrekking hebben op de organisatie van het werk, zoals in het verslag vermeld, niet onder deze motiveringsplicht vallen. Wanneer iemand een rioolaansluiting wordt geweigerd, moet deze negatieve beslissing worden gemotiveerd.

De heer Suykerbuyk. — Dat betekent dan een correctie op het verslag, mijnheer de minister.

De heer Toubback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Ik zal u niet tegenspreken, mijnheer Suykerbuyk, maar wijs erop, zoals de heer Tant al deed, dat het verslag een synthetisch karakter heeft.

Men heeft gevraagd of er bij wijze van spreken voor iedere prul een motivering moet zijn, of het om een bestuurshandeling gaat wanneer beslist wordt dat de reinigingsdienst deze of gene straat aandoet. Het antwoord was negatief, aangezien het om punten van organisatie van de dienst gaat. Het kuisen van de rioolmonden en dergelijke activiteiten dienen niet te worden gemotiveerd, maar het weigeren van een aansluiting op een collector of op de riolering wel. Dat is evident.

De benoeming van een politiecommissaris moet wel worden gemotiveerd. In het voorstel van het koninklijk besluit is de motiveringsplicht trouwens vervat. In de regel wordt de wens van de gemeenteraad gevolgd en wordt de eerst voorgestelde kandidaat benoemd, tenzij er een negatief advies wordt gegeven door de gouverneur of door de procureur-generaal. Ook de burgemeester heeft het recht zelf een andere kandidaat voor te dragen, maar volgens mij moet hij dat wel motiveren. De benoeming van een politiecommissaris is dus een uitstekend voorbeeld voor de toepassing van de motiveringsplicht. Ook voor de minister, vanuit zijn bezorgdheid voor een goed bestuur, is het nuttig te weten waarom de burgemeester van oordeel is het voorstel van zijn gemeenteraad niet te moeten steunen.

Indien de motieven louter persoonlijk zijn, moet hij ze niet aanvaarden. Het is al voorgevallen dat ik een burgemeester telefonisch om zijn motivering heb gevraagd. Als hij de redenen opgeeft waarom hij de beide kandidaten die door de gemeenteraad waren voorgesteld niet heeft voorgedragen en wel een derde kandidaat, die weliswaar geen politieke meerderheid achter zich had, maar wel beschikte over bepaalde kwaliteiten, kan ik mijn beslissing daarop funderen.

Ik ben bereid om de beslissing ten opzichte van de kandidaten in het openbaar op een veel grondiger manier te motiveren. Indien de wet wordt goedgekeurd, zal ik de benoeming van een burgemeester trouwens moeten motiveren, wat wel enige moeite zal kosten.

Motieven kunnen puur formeel zijn. Dit is meteen het antwoord op de andere vraag van de heer Suykerbuyk. Ik weet niet wat het antwoord van de heer Cerexhe zal zijn.

Het resultaat van een geheime stemming geldt volgens mij als een gegronde motivering. De wet schrijft in sommige gevallen een geheime stemming voor en uiteraard gaat de wet voor...

De heer Tant. — ... op andere motieven.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Als de wet de geheime stemming voorschrijft, kan ik niet anders dan het resultaat van de geheime stemming opgeven als motivering omdat ik uiteraard niet kan vragen de geheime stemming te motiveren. Wel zal de beslissing waarover gestemd wordt een motivering moeten bevatten.

Mijnheer Tant, u kan van mening zijn dat deze wet alle geheime stemmen moet «liquideren». Ik ben daar geen voorstander van omdat men de burger wil beschermen tegen willekeur. De motivering is daarvoor een middel, maar de geheime stemming is dat evenzeer en biedt de kandidaten tenslotte een garantie. Bijgevolg heb ik daartegen geen bezwaar.

De heer Tant. — Ik heb ter zake geen pleidooi gehouden, maar ik heb alleen gewezen op het dilemma dat aldus kan ontstaan.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Dat is geen dilemma.

De heer Tant. — Als de wet voorschijft dat een bestuurshandeling moet worden gemotiveerd en als die handeling neerkomt op een keuze tussen kandidaten die allen aan de voorwaarden voldoen, mag men, om persoonsgebonden motieven, die keuze in geheime vergadering maken. Probeer beide mogelijkheden maar eens naar de letter en naar de geest van de wet met elkaar te verzoenen. Op dat probleem wijks ik.

Ik ben zonder meer bereid om de tekst zo te wijzigen dat in de gevallen waarin over een benoeming wordt beslist bij geheime stemming, het resultaat van de geheime stemming volstaat.

Quid als een dergelijke benoeming nadien voor de Raad van State wordt aangevochten? Ik geef een voorbeeld. Kandidaat B wordt benoemd, hoewel kandidaat A meer anciënniteit heeft. Op het ogenblik van de bespreking in geheime vergadering kunnen echter argumenten zijn aangehaald in het nadeel van kandidaat A of in het voordeel van kandidaat B. Deze argumentatie kan van wezenlijk belang zijn in de beslissing, maar kan niet worden aangevoerd, zelfs niet in verdediging voor de Raad van State.

Dit is een probleem. Als deze ontwerp tekst wordt goedgekeurd wordt een dilemma gecreëerd. Men bepaalt dat de bestuurshandeling moet worden gemotiveerd. Als die bestuurshandeling echter een keuze tussen twee kandidaten impliceert, dan moet men toch toestaan dat de echte motieven worden aangehaald, want anders moet men geen motivering eisen.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Voor mij rijst er in dit geval geen probleem. Ik weet niet wat de indiener hiervan denkt, maar uit de tekst en uit de discussie maak ik op dat het resultaat van de geheime stemming een voldoende motivering is, zodat eenieder zich bij dat resultaat zou moeten neerleggen. De geheime stemming is volgens mij voor de burger, een sluitender garantie dan de motivering van een bestuurshandeling. Ik zie dus de Raad van State geen beslissing verbreken omdat de geheime stemming niet gemotiveerd is. Dit zou trouwens een *contradictio in terminis* zijn. Wel moet, ik herhaal het, de beslissing wanneer gestemd wordt gemotiveerd zijn. De motivering van beslissingen is een algemene tendens die de heer Suykerbuyk na aan het hart ligt. Zo staat in het ontwerp van wet op de bevolkingsregisters, en dat reeds in de commissie werd aangenomen, maar waarvan het verslag nog moet worden goedgekeurd, dat de beslissingen van de minister van Binnenlandse Zaken inzake inschrijvingen in het bevolkingsregister met redenen moeten worden omkleed. Bij de burgers is er een algemene tendens om hoe langer hoe minder te accepteren dat men hen zegt dat iets is zoals het is, omdat het zo is.

De heer Suykerbuyk. — Mijnheer de minister, ik zou niet graag hebben dat u laat uitschijnen dat ik dingen gezegd heb, die ik niet heb gezegd. Ik heb niet gezegd dat dit geen goed voorstel is.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — U heeft integendeel het tegenovergestelde beweerde.

De heer Suykerbuyk. — Ik had het alleen over sommige toepassingen van het voorstel. U had het in dat verband over prullen, maar volgens mij zijn de beslissingen waarover ik het had, geen prullen, maar gaat het vaak over beslissingen van technische aard die voor de rechtzoekende of de bestuurde heel belangrijk zijn. U heeft er trouwens op gewezen dat in tegenstelling tot wat in het verslag staat, het hier wel om bestuurshandelingen gaat.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Ik ben het noch met de interpretatie van mijn antwoord, noch met de interpretatie van het verslag helemaal eens. Ik zal mijn antwoord nog eens duidelijk herhalen. Het kan dan eventueel worden gecorrigeerd in het verslag, maar dat is mijns inziens niet nodig. Indien het alleen gaat om organisatie van de dienst, dan zie ik niet in waarom de beslissingen moeten worden gemotiveerd. Indien het echter gaat om beslissingen die voor een burger gevolgen hebben, dan moeten de beslissingen wel worden gemotiveerd. Men kan natuurlijk zeggen dat de organisatie van de reinigingsdienst gevolgen heeft voor de burgers. Dat is inderdaad juist, maar zo zoekt men toch spijkers op laag water. Het is in die context dat ik het had over prullen. Indien sommigen deze uitdrukking te sterk vinden, dan vraag ik ze te schrappen uit de *Parlementaire Handelingen*.

Mijnheer Suykerbuyk, ik heb het nu over een ander aspect van uw vraag, namelijk over de raadpleging van de Gemeenschappen en de Gewesten. De commissie had hiertoe kunnen beslissen, maar dan had ik daar toch vragen bij gehad. Kamer of Senaat hebben immers geen inbreng in voorstellen of ontwerpen van decreet. Als minister heb ik de Executieve al vaak geraadpleegd over voorontwerpen van wet, maar het is mij nog nooit overkomen dat ik door een Executieve geraadpleegd werd over een voorontwerp van decreet. Nochtans wenden wij ons geregeld tot het Arbitragehof met zaken die wij hadden kunnen vermijden indien het om een *two way street* zou gaan. Ik zeg dat niet vanuit een soort van nationale verbittering. Ik zie, daarvoor wil ik waarschuwen, momenteel de ene assemblee de andere assemblee nog niet raadplegen over de vraag of zij het ene of het andere wel wenselijk vindt en of zij de materie niet wil amenderen. Ik spreek hier dan nog over assemblees op hetzelfde niveau. Op het vlak van de Executieven kan dit nog. Het gaat hier echter over een parlementair initiatief. Ik vraag dus uw aandacht voor dit meer dan formele aspect.

Het is een vast advies van de Raad van State, dat hij trouwens recent nog heeft herhaald, dat een globale regeling in deze, hetzij openbaarheid, hetzij motivering, bij wet tot stand moet worden gebracht en achteraf kan worden aangevuld met decreten van Gewesten en Gemeenschappen.

De heer Suykerbuyk. — Vandaar mijn suggestie tot overleg.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Eén ding is zeker, men heeft een wet nodig en dit voorstel is naar mijn mening een belangrijke stap in de richting van een meer moderne democratie. Dat lijkt mij buiten kijf te staan. Het ligt zeker in de lijn van wat in het regeerakkoord is vervat.

De detailantwoorden in verband met het voorstel laat ik graag over aan de initiatiefnemer. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Cerexhe.

M. Cerexhe. — Monsieur le Président, je voudrais tout d'abord faire quelques remarques préalables et rappeler que tout acte de l'administration est normalement — pour ne pas dire dans la majorité des cas — un acte motivé.

Je ne puis imaginer qu'une administration, quelle qu'elle soit, prenne des décisions purement arbitraires, purement discrétionnaires: il est, en effet, indéniable que la motivation existe. J'ai notamment effectué une recherche en ce qui concerne un certain nombre d'actes des autorités communales et il est certain que, dans bon nombre de cas, la motivation est même exprimée.

En réalité, j'ai voulu que la motivation ne reste plus secrète et que le destinataire d'une décision ait connaissance des raisons pour lesquelles l'administration s'est prononcée dans un sens ou dans l'autre.

Par ailleurs — et vous avez raison, monsieur Suykerbuyk — il subsistera effectivement des zones d'ombre et parfois des points d'interrogation. Nous aurions pu nous engager dans une autre voie et au lieu de poser le principe général de la motivation des actes de l'administration, entrer dans une analyse détaillée, une énumération, plus ou moins complète, des actes qui doivent faire l'objet d'une motivation. La formule proposée m'est apparue meilleure car le risque d'une liste est de méconnaître et d'oublier un certain nombre de cas. Il était donc préférable de poser un principe général et éventuellement de laisser aux juridictions le soin de se prononcer sur les difficultés qui pourraient surgir et de les trancher.

J'en viens à présent à des observations plus particulières.

Premièrement, je tiens à préciser qu'il s'agit d'un objectif précis de la déclaration gouvernementale. Le ministre a d'ailleurs déjà répondu à ce sujet. J'ai la déclaration gouvernementale sous les yeux et elle me paraît très claire lorsqu'elle précise que: « En vue d'une plus grande démocratisation et de plus de transparence et pour faire face à la bureaucratisation, le gouvernement veut aussi

prendre des mesures, à tous les niveaux, pour améliorer les relations entre l'administration et les administrés, en ce qui concerne la motivation des actes. » J'y cherche en vain la moindre restriction et la moindre nuance. Le texte me paraît limpide.

J'ajoute, monsieur Tant, que la déclaration de révision de la Constitution de 1987 prévoit également et sans la moindre nuance aussi — je pourrais d'ailleurs vous lire le texte — l'inscription, dans la Constitution, du principe de la motivation des actes de l'administration.

Deuxièmement, vous avez fait allusion aux lois étrangères qui connaissent de nombreuses exceptions. C'est vrai. Mais nous nous inscrivons, à mon sens, dans la logique de ce qui se fait dans les autres Etats. Nous avons effectivement prévu les exceptions traditionnelles, à savoir la sécurité intérieure et la sécurité extérieure et — nous sommes allés plus loin car cela ne figure pas nécessairement dans tous les droits — le respect de la vie privée.

Troisièmement, vous avez également parlé de ce qu'on appelle les « petits achats ». C'est vrai que les décisions qui les concernent devront être motivées. Il s'agit en effet d'une décision administrative. Mais il faut établir une différence entre une décision relative à un marché public important et une décision relative à un petit achat comme celui d'une tondeuse. Le problème de l'adéquation doit permettre de relativiser l'exigence de motivation. Vous avez, par ailleurs, cité l'exemple d'une invitation à déjeuner qui ne peut, à mon sens, être considérée comme un acte administratif. Je ne vois d'ailleurs vraiment pas où se situe, à cet égard, l'exigence de motivation.

A partir du moment où votre budget prévoit un certain nombre de frais de réception, l'invitation à déjeuner de M. X, Y ou Z n'est pas un acte administratif.

De heer Tant. — Mijnheer Cerexhe, die argumentatie zal voor de gemeentevontvanger die de factuur in kwestie moet betalen nooit volstaan, vermits de wet uitdrukkelijk eist dat dergelijke handelingen, noem het een bestelling, het voorwerp van een akte uitmaken en dus gemotiveerd moeten zijn. Motiveren veronderstelt een schriftelijke akte. Als je als bestuurder ergens een maaltijd bestelt en je betaalt, dan is dat een administratieve rechtshandeling. Je kunt dat volgens mij niet anders noemen.

De heer Luyten. — Of een werk van barmhartigheid.

De heer Tant. — Dat kan ook wel.

M. Cerexhe. — C'est un comportement de fait. Lorsque je décide d'aller déjeuner avec quelqu'un, vous ne pouvez — vous en conviendrez — prétendre qu'il s'agit d'un acte qui répond à la définition que le Conseil d'Etat donne avec précision, à savoir, un acte susceptible d'engendrer des effets juridiques.

De heer Tant. — Mijnheer Cerexhe, leg mij dan eens uit wat het verschil is tussen een gemeentebestuurder die een of andere winkel binnenstapt om zich goederen aan te schaffen en een paar huizen verder een restaurant binnenstapt om er een maaltijd te gebruiken. Juridisch beschouwd komt dat precies op hetzelfde neer. Uw zorg voor motivatie zou uiteindelijk wel eens kunnen leiden tot het slecht functioneren van de administratie, die zich toch met belangrijker zaken heeft bezig te houden.

M. Cerexhe. — J'en viens à votre quatrième observation, la plus importante, et il est vrai qu'elle mérite réflexion.

Vous dites que nous avons usé du terme « adéquat » qui ne figure dans aucune décision du Conseil d'Etat. Vous avez raison. En réalité, dans le texte original que j'avais déposé, une phrase beaucoup plus précise prévoyait que les motifs devaient être complets, clairs et pertinents.

Vous m'avez convaincu, monsieur Tant, et également la commission, qu'il y avait peut-être là une exigence excessive et on ne pouvait avoir le même type de motivation pour un marché public qui porterait sur 100 ou 150 millions que pour l'achat d'une tondeuse d'une valeur de 75 000 francs. Nous avons dès lors consulté la jurisprudence du Conseil d'Etat. En effet, ce dernier est régulière-

rement appelé à se pencher sur le problème de la motivation. Or, le Conseil d'Etat a indiqué qu'il doit y avoir un rapport de proportionnalité entre la nature et l'objet de la décision prise et l'exigence de motivation.

C'est, en réalité, ce principe de proportionnalité que nous avons traduit — et je reconnais avec vous qu'il ne figure dans aucune décision du Conseil d'Etat — par le concept d'adéquation. Le terme «adéquat» signifie qu'il doit y avoir un certain rapport entre l'importance, la nature et l'objet de la décision, d'une part, et l'importance que l'on attache à la motivation, d'autre part. J'ai le sentiment que le terme adéquat — j'ignore comment il a été traduit en néerlandais — répond bien à cette idée de proportionnalité que nous avons souhaitée et qui, à mon avis, permet de rencontrer les inquiétudes éventuelles des responsables communaux qui ne souhaiteront pas motiver exagérément des décisions, parfois peu importantes.

J'en viens à votre cinquième observation, monsieur Tant. Vous posez la question de savoir où doit se situer la motivation. Le texte français stipule qu'elle doit se trouver dans le corps de l'acte. Vous me demandez si cela signifie dans la décision. Ce qui est certain, c'est que c'est dans l'acte, lequel comprend la décision et les éléments qui les justifient, que doit se trouver la motivation.

De heer Tant. — Mijnheer de Voorzitter, er is tussen de heer Cerexhe en mij geen meningsverschil. Ik wil er alleen de aandacht op vestigen dat de Nederlandse en de Franse tekst niet dezelfde zijn. In de ene spreekt men van «dans le corps de l'acte même» en in de andere van «in de akte» *tout court*. Het is toch belangrijk dat men hetzelfde zegt wanneer men hetzelfde bedoelt.

M. Cerexhe. — Je ne vois pas de différence essentielle entre l'expression «dans l'acte» et dans le corps de l'acte. Tout le monde sait ce qu'est un acte. C'est, d'une part, les attendus, la motivation et, d'autre part, la décision proprement dite. La différence que vous invoquez ne me semble pas de nature à entraîner la moindre conséquence.

Votre sixième question est importante: la nomination des magistrats doit-elle être motivée? Oui, car c'est un acte administratif. Nous savons très bien que, tout récemment encore, des recours ont été intentés au Conseil d'Etat, relativement à la nomination de certains magistrats.

Vous posez, en outre, la question de savoir si la nomination, par le Roi, des ministres et des secrétaires d'Etat doit être justifiée. Il s'agit, en effet, d'un arrêté royal. Dès lors, vous estimez que le texte dont nous discutons pourrait également s'appliquer dans ce cas.

Je vous réponds immédiatement, monsieur Tant, que ces nominations ne donnent pas lieu à motivation. En effet, le Conseil d'Etat a développé, depuis très longtemps — et je vous renvoie à deux affaires que vous connaissez probablement, à savoir un recours intenté par MM. Clerfayt et Moureaux et un autre intenté contre la répartition des charges au sein de l'Exécutif de la Communauté flamande — ce qu'on appelle la thèse des actes de gouvernement, c'est-à-dire des actes pour lesquels l'appréciation de l'autorité est absolue, et pour lesquels aucune motivation ne s'impose.

M. le Président. — Messieurs, je constate avec regret votre tendance à reproduire le travail qui aurait dû être effectué en commission.

M. Cerexhe. — Il l'a été, monsieur le Président.

M. le Président. — Il ne m'appartient pas d'en juger. Je dois cependant vous demander de limiter vos interventions aux grandes questions qui peuvent se poser à l'occasion d'un débat public. Il ne convient pas de réexaminer ici les textes dans le détail.

De heer Luyten. — Mijnheer de Voorzitter, in onze commissie hebben wij de goede gewoonte er een echte «tand» in te zetten.

De Voorzitter. — Dat is zeer goed en de vraag is dus of er nog een tweede «tand» moet worden bijgezet in de openbare vergadering.

De heer Cerexhe heeft het woord, echter met dit voorbehoud.

M. Cerexhe. — Monsieur le Président, le ministre ayant déjà répondu au problème du vote secret, je voudrais aborder brièvement ce sujet. A l'intention de MM. Tant et Suykerbuyk, je tiens à faire remarquer qu'il existe une jurisprudence du Conseil d'Etat relative à ce problème. Le Conseil d'Etat a notamment déclaré que ce type de décision devait être motivé relativement aux conditions prévues par la loi, c'est-à-dire l'ancienneté, les titres et les diplômes, etc.

M. Suykerbuyk a émis une observation qui me paraît importante à propos des Communautés et des Régions. Il est exact que le champ d'application de cette proposition de loi aux Communautés et aux Régions peut susciter des doutes. Lorsque, pour la première fois, j'ai déposé cette proposition sous la précédente législature, le ministre Michel a également émis quelques doutes. Il a estimé nécessaire de consulter le Conseil d'Etat qui a remis un avis. Celui-ci, extrêmement clair, conclut notamment: «Au terme de ce réexamen, le Conseil d'Etat reste d'avis que la compétence du législateur national doit être affirmée dès lors que l'obligation de motiver les actes administratifs en la forme est — comme dans la proposition — étendue à tous les actes et à toutes les autorités administratives et que cette généralisation est conçue comme étant le corollaire d'un droit fondamental du citoyen à l'information dans ses rapports avec l'administration.» En d'autres termes, selon le Conseil d'Etat, il s'agit d'un principe général d'organisation de l'Etat qui reconnaît et attribue un droit aux citoyens. Par conséquent, le législateur national conserve sa compétence.

Quelques petites questions demeurent en suspens. Néanmoins, monsieur le Président, respectant votre souhait, je n'entrerai pas dans les derniers détails.

M. le Président. — La parole est au rapporteur.

M. Flagothier, rapporteur. — Monsieur le Président, la remarque formulée par M. Suykerbuyk à propos de l'avant-dernier alinéa de la page 5 du rapport est correcte. L'expression «raccordement aux égouts» est, en effet, inadéquate. Il aurait fallu parler d'«entretien des égouts». De cette manière, il aurait été clairement établi que les propositions formulées concernent non pas des actes administratifs mais des travaux de gestion journalière.

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten en bespreken wij de artikelen van het voorstel van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close, et nous passons à l'examen des articles de la proposition de loi.

L'article premier est ainsi rédigé:

Article 1er. Pour l'application de la présente loi, il y a lieu d'entendre par:

— Acte administratif:

L'acte juridique unilatéral de portée individuelle émanant d'une autorité administrative et qui a pour but de produire des effets juridiques à l'égard d'un ou de plusieurs administrés ou d'une autre autorité administrative;

— Autorité administrative:

Les autorités administratives au sens de l'article 14 des lois coordonnées sur le Conseil d'Etat;

— Administré:

Toute personne physique ou morale dans ses rapports avec les autorités administratives.

Artikel 1. Voor de toepassing van deze wet moeten worden verstaan onder:

— Bestuurshandeling:

De eenzijdige rechtshandeling met individuele strekking die uitgaat van een bestuur en die beoogt rechtsgevolgen te hebben voor een of meer bestuurden of voor een ander bestuur;

— Bestuur:

De administratieve overheden als bedoeld in artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State;

— Bestuurde:

Elke natuurlijke of rechtspersoon in zijn betrekkingen met het bestuur.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 2. Les actes administratifs des autorités visées à l'article premier doivent obligatoirement faire l'objet d'une motivation formelle.

Art. 2. De bestuurshandelingen van de besturen bedoeld in artikel 1 moeten uitdrukkelijk worden gemotiveerd.

— Adopté.

Aangenomen.

M. le Président. — L'article 3 est ainsi rédigé:

Art. 3. La motivation exigée consiste en l'indication, dans le corps même de l'acte, des considérations de droit et de fait servant de fondement à la décision.

Elle doit être adéquate.

Art. 3. De opgevolgde motivering moet in de akte zelf de juridische en feitelijke overwegingen vermelden die aan de beslissing ten grondslag liggen.

Zij moet afdoende zijn.

Bij wijze van amendement stellen de heren Tant en Suykerbuyk voor in het eerste lid in de Franse tekst de woorden « le corps même de » te doen vervallen, en na het woord « l'acte » het woord « même » toe te voegen.

In het tweede lid stellen zij voor het woord « afdoende » te vervangen door het woord « toereikend ». In de Franse tekst staat daarvoor « adéquate ».

De heer Tant heeft dit zoëven al toegelicht.

Het woord is aan minister Tobback.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb geen notarisstudie gedaan. Ik wend mij dus tot de juristen die mij beter kunnen antwoorden op de vraag: wat is « le corps de l'acte ». Volgens mij is dat literatuur. Men kan zeggen dat de motivering in de akte moet voorkomen, want anders moet het verschil worden gemaakt tussen het beschouwend en het beschikkend deel. Ik weet dus niet precies wat wordt bedoeld met « le corps de l'acte ». Volgens mij heeft de auteur van het voorstel enkel willen zeggen dat de motivering een substantieel deel van de akte moet uitmaken. De motivering kan dus niet meer blijken uit het dossier waarop de beslissing steunt maar moet in de beslissing zelf opgenomen worden.

Mijnheer de Voorzitter, de formulering « dans l'acte » zonder toevoeging van het woord « même » kan mijns inziens als een tekstverbetering worden beschouwd.

De Voorzitter. — De heer Cerexhe, indiener van het voorstel, heeft zoëven trouwens in dezelfde zin geantwoord.

De heer Tobback, minister van Binnenlandse Zaken, van de Modernisering van de Openbare Diensten, en van de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen. — Mijnheer de Voorzitter, ik stel voor in het Frans de woorden « le corps » te doen vervallen als zijnde een niet zo gelukkige vertaling van de « akte ».

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Tant.

De heer Tant. — Mijnheer de Voorzitter, er is nog een ander probleem in verband met de motivatie. Het komt mij wat goedkoop voor, mijnheer de minister, hier een aantal voorbeelden aan te halen die eigenlijk alleen maar werken op de lachspieren van een aantal leden.

Wanneer een tekst wordt voorgelegd, is het onze plicht ten minste te onderzoeken welke de repercussies daarvan zullen zijn. Het is voor mij een probleem dat men, afgezien van de principiële verdiensten van dit voorstel, de lagere en ook andere besturen opzadelt met een hoeveelheid administratieve rompslomp die niet in verhouding staat tot het beoogde belang. Men mag het mij dus niet kwalijk nemen dat ik probeer dit standpunt te verduidelijken aan de hand van een aantal voorbeelden. Het lijkt mij een beetje gemakkelijk om systematisch te antwoorden dat het hier gaat om de principes. Het is inderdaad de roeping van de moraal om principes voorop te stellen, maar recht is nog wat anders dan moraal en houdt zich niet alleen bezig met de principes.

De Voorzitter. — Mijnheer Tant, er is het voorstel van de indiener, gesteund door de minister, dat ertoe strekt de woorden « le corps même » te doen vervallen. Daardoor gaat het zowel in de Nederlandse als in de Franse tekst om « l'acte », wat neerkomt op een tekstverbetering.

Daarnaast is er nog uw voorstel, mijnheer Tant, « afdoende » te vervangen door het woord « toereikend ».

De heer Tant. — Mijnheer de Voorzitter, deze twee begrippen hebben een totaal andere betekenis. Wanneer men spreekt over een afdoend bewijs, betekent dit dat het bewijs echt, beslissend en voldoende moet zijn. Wanneer men spreekt over « toereikend » moet het volstaan voor het nagestreefde doel.

De Voorzitter. — Men is het erover eens dat in het Frans het woord « adéquate » correct is. Het komt er dus op aan er in het Nederlands een goede vertaling voor te vinden.

Ik denk dat u gelijk heeft, mijnheer Tant, en dat « toereikend » adequater is dan « afdoend ». De taaldienst zal dit onderzoeken want we moeten de correcte vertaling hebben van het woord « adéquate ».

Ik breng artikel 3 in stemming.

Je mets aux voix l'article 3.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 4. L'obligation de motiver imposée par la présente loi ne s'impose pas lorsque l'indication des motifs de l'acte peut:

1° Compromettre la sécurité extérieure de l'Etat;

2° Porter atteinte à l'ordre public;

3° Violer le droit au respect de la vie privée;

4° Constituer une violation des dispositions en matière de secret professionnel.

Art. 4. De bij deze wet voorgeschreven motiveringsplicht is niet van toepassing indien de motivering van de handeling:

1° De uitwendige veiligheid van de Staat in het gedrang kan brengen;

2° De openbare orde kan verstoren;

3° Afbreuk kan doen aan de eerbied voor het privé-leven van derden;

4° Afbreuk kan doen aan de bepalingen inzake de zwijgplicht.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 5. L'urgence n'a pas pour effet de dispenser l'autorité administrative de la motivation formelle de ses actes.

Art. 5. Dringende noodzakelijkheid ontslaat het bestuur niet van de plicht zijn handelingen uitdrukkelijk te motiveren.

— Adopté.

Aangenomen.

M. le Président. — L'article 6 est ainsi rédigé :

Art. 6. La présente loi ne s'applique aux régimes particuliers imposant la motivation formelle de certains actes administratifs que dans la mesure où ces régimes prévoient des obligations moins contraignantes que celles organisées par les articles précédents.

Art. 6. Deze wet is slechts van toepassing op de bijzondere regelingen waarbij de uitdrukkelijke motivering van bepaalde bestuurshandelingen is voorgeschreven, in zoverre deze regelingen minder strenge verplichtingen opleggen dan die bepaald in de voorgaande artikelen.

Bij dit artikel stellen de heren Tant en Suykerbuyk volgend amendement voor :

« De tekst van artikel 6 te vervangen door wat volgt :

« Deze wet is niet van toepassing op de bijzondere regelingen waarbij de uitdrukkelijke motivering van bepaalde bestuurshandelingen reeds is voorgeschreven. »

« Remplacer cet article par le texte suivant :

« La présente loi ne s'applique pas aux régimes particuliers imposant déjà la motivation formelle de certains actes administratifs. »

Wordt dit amendement gesteund ? (Talrijke leden staan op.)

Aangezien het amendement reglementair wordt gesteund, maakt het deel uit van de bespreking.

Het woord is aan de heer Tant.

De heer Tant. — Mijnheer de Voorzitter, voor dit amendement zijn er twee redenen.

Ten eerste behoort de organisatie van het bestuurlijk toezicht tot de bevoegdheid van de Gewesten. Past het zich te begeven op het terrein waarvoor de Gewesten bevoegd zijn ?

Ten tweede zal elk bestuur voortaan moeten nagaan of men voor een strengere of voor een minder strenge regeling staat. Kan men niet eenvoudiger zeggen dat alles wat op het vlak van de motivering reeds van een regeling voorzien is, niet onder de toepassing van de nieuwe reglementering valt ?

M. le Président. — De stemming over het amendement en de stemming over artikel 6 worden aangehouden.

Le vote sur l'amendement et le vote sur l'article 6 sont réservés.

Art. 7. La présente loi entre en vigueur le premier jour du quatrième mois qui suit le mois de sa publication au *Moniteur belge*.

Art. 7. Deze wet treedt in werking op de eerste dag van de vierde maand volgend op die van haar bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — De aangehouden stemmingen en de stemming over het voorstel van wet in zijn geheel hebben later plaats.

Il sera procédé ultérieurement aux votes réservés ainsi qu'au vote sur l'ensemble de la proposition de loi.

ORDRE DES TRAVAUX

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

M. le Président. — Mesdames, messieurs, je vous signale qu'à la demande de son auteur, la discussion de la proposition tendant à instituer une commission d'enquête parlementaire sur l'activité

du gouvernement et de ses services en vue de la libération des otages du *Silco* et sur les modalités précises dont la négociation a été assortie, est reportée à une date à déterminer ultérieurement.

Op verzoek van de indiener, verdagen wij de discussie over het voorstel tot instelling van een parlementaire commissie van onderzoek naar het optreden van de regering en haar diensten met het oog op de vrijlating van de *Silco*-gevangenen en naar de exacte wijze waarop de onderhandelingen zijn gevoerd.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE GOEDKEURING VAN HET VERDRAG TOT BESCHERMING VAN PERSONEN TEN OPZICHTE VAN DE GEAUTOMATISEERDE VERWERKING VAN PERSOONSgegevens, OPGE-MAAKT TE STRAATSBURG OP 28 JANUARI 1981

Beraadslaging en stemming over het enig artikel

PROJET DE LOI PORTANT APPROBATION DE LA CONVENTION POUR LA PROTECTION DES PERSONNES A L'EGARD DU TRAITEMENT AUTOMATISE DES DONNEES A CARACTERE PERSONNEL, FAITE A STRASBOURG LE 28 JANVIER 1981

Discussion et vote de l'article unique

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Verdrag tot bescherming van personen ten opzichte van de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens, opgemaakt te Straatsburg op 28 januari 1981.

Nous abordons l'examen du projet de loi portant approbation de la Convention pour la protection des personnes à l'égard du traitement automatisé des données à caractère personnel, faite à Strasbourg le 28 janvier 1981.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

De heer Kelchtermans, rapporteur, verwijst naar zijn verslag.

Het woord is aan de heer Pataer.

De heer Pataer. — Voorzitter, dat de bespreking van dit verdrag zowel in de Kamer als in onze commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen slechts een beperkte aandacht heeft gekregen, verwondert mij en ik vind het jammer.

Dit ontwerp zou ons allen met gemengde gevoelens moeten vervullen. In de eerste plaats moeten wij ons erover verheugen dat dit verdrag, opgemaakt in 1981, dan toch de weg naar het Parlement gevonden heeft en hier ter ratificatie wordt voorgelegd.

Ik trap wellicht een open deur in wanneer ik een oproep doe tot bescheidenheid en zelfs tot enig gevoel van schaamte omdat het zo lang geduurd heeft om dit ontwerp van wet hier voor te leggen.

Het gaat hier om een uiterst belangrijke materie, namelijk om de bescherming van de privacy, van de persoonlijke levenssfeer, waarover tien jaar geleden vanuit de Raad van Europa een verdrag tot stand gekomen is. Vermits ik vaststel dat deze belangrijke materie in de Kamer helemaal geen aandacht gekregen heeft en in de Senaat slechts een zeer summiere, wil ik er hier enige aandacht aan schenken.

Het heeft dus tien jaar geduurd vóór dit verdrag hier ter goedkeuring werd voorgelegd. Bovendien is het ontwerp van wet op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer ook nog niet aan het Parlement voorgelegd. De rapporteur stipt aan dat het betreffende ontwerp zeer binnenkort klaar zal zijn. Er bestaat uiteraard een verband tussen het verdrag in kwestie en de interne wetgeving.

Ik wijs erop dat de heer Vanderpoorten, één van de voorgangers van onze huidige minister van Justitie, in 1976 reeds een ontwerp van wet heeft opgesteld in verband met de bescherming van de

persoonlijke levenssfeer bij het gebruik van gegevensbestanden. Dit ontwerp heeft indertijd inhoudelijk model gestaan voor verscheidene Europese wetgevingen. Samen met Scandinavië was België één van de voorlopers in het opstellen van teksten ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Jammer genoeg heeft dit bij ons — in tegenstelling tot de andere landen in Europa — tot nu toe nog niet geleid tot wetgevend werk.

Onze minister van Justitie heeft er in september 1989, bij de viering van het vijfjarig bestaan van de Raadgevende Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer op gewezen, dat het verdrag dat in 1981 gesloten werd en door België in 1982 ondertekend werd, moeilijk kan worden geratificeerd omdat wij geen algemene interne wet hebben.

Hoewel die algemene interne wet er nog steeds niet is, gaat de Senaat na de Kamer, dit verdrag toch ratificeren. Op dat gebied, zal de minister ontgoocheld zijn, vermits wij niet zijn ingegaan op zijn wens van september 1989. Misschien kan alles toch nog goedkomen, als wij er ten minste rekening mee houden dat artikel 22 van het verdrag gelukkig bepaalt, dat dit verdrag in werking treedt op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum van de neerlegging van de akte van bekrachtiging. Wij hebben dus nog enige tijd en als wij in die periode van ten minste drie maanden onze eigen interne wetgeving aanpassen, dan zal minister Wathélet uiteindelijk misschien toch nog een tevreden man worden.

Mijnheer de minister, ik wil er ook op wijzen dat de Belgische regering en het Parlement de voorbije jaren herhaaldelijk op de vingers werden getikt, precies omdat België nog niet was overgegaan tot de ratificatie van het verdrag en evenmin een eigen wet had gemaakt. Ik geef twee voorbeelden. In Oslo in 1988 tijdens de internationale vergadering van de verschillende commissies voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer — ook onze raadgevende commissie nam daaraan deel — werd België bijna het stemrecht geweigerd, omdat wij nog geen algemene wet hadden. Bovendien signaleer ik dat in 1989 in meer bedekte termen op deze situatie allusie werd gemaakt in het kader van de besprekingen over het Schengen-akkoord. Eigenlijk ging het verder dan een allusie. België werd zelfs openlijk aangevallen door Frankrijk, omdat wij ter zake nog geen wet hadden, terwijl het Schengen-akkoord bepaalt dat het SIS, het *Schengen Information System*, wordt opgericht en enkel in werking kan treden, wanneer wij een eigen wetgeving hebben.

Mijnheer de Voorzitter, tenslotte wil ik nog één zaak aanhalen en ik richt mij daarbij speciaal tot u. Ik heb vastgesteld dat een lid van de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen tijdens de commissievergaderingen enkele opmerkingen heeft gemaakt over de Nederlandse vertaling van de tekst van het verdrag. Dit is een niet-officiële vertaling, aangezien het Nederlands niet behoort tot de officiële talen van de Raad van Europa. Wij hebben deze opmerkingen en correcties ook teruggevonden in het verslag. Ik heb mij ermee beziggehouden het verdrag nog eens door te nemen en ik heb nog verscheidene andere fouten ontdekt. Ik bespaar u en mij de moeite van de opsomming. Aangezien wij de tweede kamer zijn die deze tekst goedkeurt en die dan via de Koning naar het *Belgisch Staatsblad* gaat, vraag ik dat onze eigen taaldienst, die sinds lang uitmuntend werk levert, de Nederlandse vertaling van de verdragtekst extra aandachtig nakijkt om een behoorlijke tekst in ons *Belgisch Staatsblad* te laten verschijnen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

L'article unique du projet de loi est ainsi rédigé :

Article unique. La Convention pour la protection des personnes à l'égard du traitement automatisé des données à caractère personnel, faite à Strasbourg le 28 janvier 1981, sortira son plein et entier effet.

Ann. parl. Sénat de Belgique — Session ordinaire 1990-1991
Parlem. Hand. Belgische Senaat — Gewone zitting 1990-1991

Enig artikel. Het Verdrag tot bescherming van personen ten opzichte van de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens, opgemaakt te Straatsburg op 28 januari 1981, zal volkomen uitwerking hebben.

— Adopté.

Aangenomen

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE GOEDKEURING VAN HET EUROPEES VERDRAG TER VOORKOMING VAN FOLTERING EN ONMENSELIJKE OF VERNEDERENDE BEHANDELING OF BESTRAFFING, EN VAN DE BIJLAGE, OPGEMAAKT TE STRAATSBURG OP 26 NOVEMBER 1987

Beraadslaging en stemming over het enig artikel

PROJET DE LOI PORTANT APPROBATION DE LA CONVENTION EUROPEENNE POUR LA PREVENTION DE LA TORTURE ET DES PEINES OU TRAITEMENTS INHUMAINS OU DEGRADANTS, ET DE L'ANNEXE, FAITES A STRASBOURG LE 26 NOVEMBRE 1987

Discussion et vote de l'article unique

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende goedkeuring van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, en van de bijlage, opgemaakt te Straatsburg op 26 november 1987.

Nous abordons l'examen du projet de loi portant approbation de la Convention européenne pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants, et de l'annexe, faites à Strasbourg, le 26 novembre 1987.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

De heer Kelchtermans, rapporteur, verwijst naar zijn verslag.

Het woord is aan de heer Erdman.

De heer Erdman. — Mijnheer de Voorzitter, het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, kortweg het anti-folteringsverdrag genoemd, werd gesloten te Straatsburg en door alle lidstaten van de Raad van Europa, waaronder België, ondertekend op 26 november 1987. Op 10 november 1988 waren er reeds acht ratificaties.

Het Europees anti-folteringsverdrag stelt een onderzoekscomité in dat door regelmatige bezoeken aan plaatsen waar personen door een overheidsinstantie van hun vrijheid worden beroofd, deze personen tegen het risico van foltering wil beschermen. Het is vooral belangrijk omdat het gericht is op het voorkomen van schendingen van de rechten van de mens.

Het principe van de routinecontrole door het onderzoekscomité wordt aanvaard zonder dat de staat daartoe moet verplicht worden door een klacht, een crisissituatie of zware internationale druk. Het brengt een innovatie in de bescherming van de mensenrechten, door het doorbreken van de strakke opvatting van de nationale soevereiniteit.

Deze vorm van preventie is vanuit het standpunt van potentiële slachtoffers onontbeerlijk, naast andere acties die de eerbiediging van de mensenrechten in een land kunnen verbeteren, zoals de

« raadgevende diensten » van de Commissie van de Verenigde Naties voor de rechten van de mens of de bekommerning om de sociale en economische rechten.

De preventieve aanpak heeft bovendien als voordeel dat hij minder stigmatiserend werkt ten aanzien van de betrokken Staat, dan wanneer er opgetreden wordt naar aanleiding van een concrete probleemsituatie. Ook kan veel sneller worden opgetreden dan in de regel mogelijk blijkt in een crisissituatie.

De idee van preventief onderzoek ter voorkoming van foltering werd aanvankelijk niet op het Europese, maar op het internationale niveau gelanceerd. Aan de oorsprong lag de niet-gouvernementele organisatie « Comité suisse contre la torture », die een eerste ontwerp-verdrag opmaakte.

In december 1977 gaf de Algemene Vergadering van de Verenigde naties aan de Commissie voor de rechten van de mens de opdracht een ontwerp-verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing op te stellen. Dit ontwerp voorziet echter niet in een preventieve controlebevoegdheid, wat werd opgevangen door een facultatief protocol dat aan het nieuwe VN-verdrag zou kunnen worden toegevoegd.

De tekst van het VN-verdrag werd op 10 december 1984 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen, doch de besprekingen over het facultatief protocol werden nadien opgeschort in afwachting van de verdere ontwikkelingen op regionaal niveau, onder meer omdat een ontwerp-tekst op het Europese niveau inmiddels voorlag.

Reeds in 1983 gaf de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa een aanbeveling om het ontwerp van Europees anti-folteringsverdrag dat door niet-gouvernementele organisaties was opgesteld, door het Comité van ministers te laten behandelen.

Na bespreking en wijziging van de tekst door het aan het Comité toegevoegde comité van deskundigen voor de rechten van de mens, kreeg de tekst van het nieuwe verdrag een definitieve vorm op 26 juni 1987.

Door dit verdrag, tot stand gekomen in het kader van de Raad van Europa, wordt een nieuwe vorm van controlemechanisme opgericht, dat een experimenteerfunctie vervult ten aanzien van een toekomstig instrument op het internationale vlak.

Op mijn vraag over door België ondertekende maar niet geratificeerde verdragen, antwoordde de minister van Justitie op 13 september 1988, dat bij de opportuniteit van het ratificeren van het Europees anti-folteringsverdrag rekening zou worden gehouden met de omvang van de kosten die uit de oprichting van het comité zullen voortvloeien en met de verhouding tot het VN-anti-folteringsverdrag met hetzelfde voorwerp.

Doordat het VN-anti-folteringsverdrag niet voorziet in een preventieve aanpak, blijken beide verdragen complementair te zijn. Bovendien worden de werkingskosten van het Europees anti-folteringscomité door de Raad van Europa in zijn geheel gedragen en niet enkel door de Staten die partij worden bij het verdrag.

Naar aanleiding van de viering van de veertigste verjaardag van de Universele Verklaring van de rechten van de mens, werd herhaaldelijk door enkele mensenrechtenorganisaties gepleit voor de goedkeuring van dit verdrag.

De ratificatie van dit verdrag is belangrijk, ook als signaalfunctie voor landen met een weinig democratisch regime, als uitnodiging om ook die stap te zetten.

Mijnheer de minister, ik durf de hoop te koesteren dat binnenkort ook het VN-verdrag met hetzelfde voorwerp ter ratificatie wordt voorgelegd.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Luyten.

De heer Luyten. — Mijnheer de Voorzitter, ik ben geen lid van de commissie die deze prangende zaak heeft behandeld. U zal mij dan ook willen verontschuldigen als ik de specialisten en de minister dienaangaande een vraag wens te stellen.

U herinnert zich het geval van de zes van Birmingham dat meer dan vijftien jaar heeft aangesleept.

Er wordt beweerd dat men het soevereiniteitsrecht doorbreekt. Vorige week werd, gelukkig maar, het soevereiniteitsrecht doorbroken met betrekking tot de Koerden.

Ik heb in verband met Baskische gevangenen contact gehad met geneesheren, advocaten en priesters in Baskenland. Officieel wordt beweerd dat er niets misloopt.

Volgens het verdrag kunnen leden van het onderzoekscomité de plaatsen, die tot de bevoegdheidsfeer behoren, bezoeken. Heeft dit verdrag ook een weerslag op situaties waarbij nationale minderheden worden benadeeld of op gevallen zoals de zes van Birmingham zodat wij niet langer moeten roepen in de woestijn?

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Eyskens.

De heer Eyskens, minister van Buitenlandse Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, ik hoop dat een aantal gevallen, die wij kunnen beschouwen als zeer pijnlijk wat de correcte rechtsbedeling betreft, een oplossing zullen vinden in het kader van de toepassing van dit verdrag en dat het onderzoekscomité ook in dergelijke gevallen preventief werk kan verrichten.

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

L'article unique du projet de loi est ainsi rédigé :

Article unique. La Convention européenne et l'annexe pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants, faites à Strasbourg le 26 novembre 1987 sortiront leur plein et entier effet.

Enig artikel. Het Europees Verdrag en de bijlage ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, opgemaakt te Straatsburg op 26 november 1987 zullen volkomen uitwerking hebben.

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

PROJET DE LOI PORTANT APPROBATION DES AMENDEMENTS A LA CONVENTION SIGNÉE A PARIS LE 22 NOVEMBRE 1928 CONCERNANT LES EXPOSITIONS INTERNATIONALES, ADOPTÉS LE 31 MAI 1988

Discussion et vote de l'article unique

ONTWERP VAN WET HOUDENDE GOEDKEURING VAN DE WIJZIGINGEN AAN HET OP 22 NOVEMBER 1928 TE PARIJS ONDERTEKENDE VERDRAG BETREFFENDE DE INTERNATIONALE TENTOONSTELLINGEN, AANGENOMEN OP 31 MEI 1988

Beraadslaging en stemming over het enig artikel

M. le Président. — Nous abordons l'examen du projet de loi portant approbation des amendements à la convention signée à Paris le 22 novembre 1928 concernant les expositions internationales, adoptés le 31 mai 1988.

Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende goedkeuring van de wijzigingen aan het op 22 november 1928 te Parijs ondertekende verdrag betreffende de internationale tentoonstellingen, aangenomen op 31 mei 1988.

La discussion générale est ouverte.

De algemene beraadslaging is geopend.

M. Eicher, rapporteur, se réfère à son rapport.

Personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

Daar niemand het woord vraagt, is de algemene beraadslaging gesloten.

L'article unique du projet de loi est ainsi rédigé :

Article unique. Les amendements à la convention signée à Paris le 22 novembre 1928 concernant les expositions internationales, adoptés le 31 mai 1988, sortiront leur plein et entier effet.

Enig artikel. De wijzigingen aan het op 22 november 1928 te Parijs ondertekend verdrag betreffende de internationale tentoonstellingen, aangenomen op 31 mei 1988, zullen volkomen uitwerking hebben.

— Adopté.

Aangenomen.

M. le Président. — Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE GOEDKEURING VAN HET AANVULLEND PROTOCOL NR. 4 BIJ DE HERZIENE RIJNVAARTAKTE, ONDERTEKEND TE STRAATSBURG OP 25 APRIL 1989

Beraadslaging en stemming over het enig artikel

PROJET DE LOI PORTANT APPROBATION DU PROTOCOLE ADDITIONNEL N° 4 A LA CONVENTION REVISEE POUR LA NAVIGATION DU RHIN, SIGNE A STRASBOURG LE 25 AVRIL 1989

Discussion et vote de l'article unique

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende goedkeuring van het aanvullend protocol nr. 4 bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend te Straatsburg op 25 april 1989.

Nous abordons l'examen du projet de loi portant approbation du protocole additionnel n° 4 à la Convention révisée pour la navigation du Rhin, signé à Strasbourg le 25 avril 1989.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer De Bremaeker, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, het ontwerp van wet houdende goedkeuring van het aanvullend protocol nr. 4 bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend te Straatsburg op 25 april 1989, vindt zijn oorsprong in volgende overwegingen.

De structurele overcapaciteit van de Westeuropese binnenvaartvloot kan slechts worden teruggedrongen met internationale maatregelen die zowel op een vermindering van het laadvermogen als op een afremming van investeringen in vlootuitbreidingen zijn gericht. Desbetreffende regelingen zijn in april 1989 in het kader van de EG en van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart vastgesteld.

De EG-verordening 1101/89 tot structurele sanering van de binnenvaart werd op 27 april 1989 door de Raad goedgekeurd. Overeenkomstig artikel 189 van het Verdrag van Rome is een verordening « verbindend in al haar onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat ». Deze verordening wordt thans nader per land uitgewerkt. In België zal de Dienst voor regeling der binnenvaart het sloopfonds beheren. Een comité van afgevaardigden van de Gewesten en van de beroepsorganisaties zal toezicht houden op de financiële verrichtingen.

De Rijnvaartakte van Mannheim van 17 oktober 1868 werd herzien door het Verdrag van Straatsburg van 20 november 1963. Het aanvullend protocol nr. 1 bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend op 25 april 1989, dat thans ter goedkeuring aan het Parlement wordt voorgelegd, legt de juridische basis om in het kader van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart een overeenstemming tot stand te brengen tussen de verordening van de EG-Raad en het regime voor de Rijnvaart op grond van de Herziene Rijnvaartakte. Overeenkomstig artikel 1, lid 1 en 2, van het protocol kunnen voor de Rijnvaart tijdelijke maatregelen voor een structurele sanering worden genomen en dit niettegenstaande de algemene beginselen vervat in de Herziene Rijnvaartakte.

De bedoelde tijdelijke maatregelen zijn reeds van toepassing op grond van de onder twee genoemde EG-verordening. Niettemin dient het genoemd aanvullend protocol nr. 4 bij de Herziene Rijnvaartakte ter goedkeuring aan het Parlement te worden voorgelegd omdat de Rijnvaartakte en de EG-Verdragen twee totaal onafhankelijke rechtsbronnen zijn. Op deze wijze voorkomt men elke betwisting omtrent de aard van het toepasselijk recht, het internationaal of het communautair recht, wat de betrekkingen met de rechtsonderhorigen en met Zwitserland betreft.

Vandaar dat het Belgisch Parlement gevraagd wordt het enig artikel goed te keuren dat luidt : « Het aanvullend protocol nr. 4 bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend te Straatsburg op 25 april 1989, zal volkomen uitwerking hebben. »

Dit artikel werd eenparig door de aanwezige commissieleden goedgekeurd. Vertrouwen werd geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van het verslag.

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging, verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

L'article unique du projet de loi est ainsi rédigé :

Article unique. Le protocole additionnel n° 4 à la Convention révisée pour la navigation du Rhin, signé à Strasbourg le 25 avril 1989, sortira son plein et entier effet.

Enig artikel. Het aanvullend protocol nr. 4 bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend te Straatsburg op 25 april 1989, zal volkomen uitwerking hebben.

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE GOEDKEURING VAN DE OVEREENKOMST TER OPRICHTING VAN EEN INTERNATIONAAL NETWERK TER PRODUKTIE-VERHOOGING VAN BANANEN EN KOOKBANANEN, OPGEMAAKT TE PARIJS OP 27 OKTOBER 1988

Beraadslaging en stemming over het enig artikel

PROJET DE LOI PORTANT APPROBATION DE LA CONVENTION PORTANT CREATION D'UN RESEAU INTERNATIONAL POUR L'AMELIORATION DE LA PRODUCTION DE LA BANANE ET DE LA BANANE PLANTAIN, FAITE A PARIS LE 27 OCTOBRE 1988

Discussion et vote de l'article unique

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende goedkeuring van de overeenkomst ter oprichting van een internationaal netwerk ter produktieverhoging van bananen en kookbananen, opgemaakt te Parijs op 27 oktober 1988.

Nous abordons l'examen du projet de loi portant approbation de la Convention portant création d'un réseau international pour l'amélioration de la production de la banane et de la banane plantain, faite à Paris le 27 octobre 1988.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer De Bremaeker, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, bananen en kookbananen zijn voor grote bevolkingsdelen in ontwikkelingslanden de basisvoeding. Helaas wordt dit fruit door ernstige ziekten en andere plagen bedreigd.

Aangezien het nuttig is dat er vorsingswerk verricht wordt over deze ziekten en plagen, werd door een aantal Staten beslist door de oprichting van een internationale organisatie, deze vorsing te bevorderen en te begeleiden. Deze organisatie werd opgericht als een gedecentraliseerd net dat de nationale en regionale vormingsprogramma's onderling met elkaar verbindt en hun inspanningen ondersteunt.

De oprichting maakt het voorwerp uit van een overeenkomst die werd opgemaakt te Parijs op 27 oktober 1988 en ondertekend werd door Canada, Columbia, Senegal, de Filipijnen, Frankrijk en België. Sindsdien hebben een aantal landen, waaronder Rwanda en Burundi, de wens te kennen gegeven zich officieel bij deze organisatie aan te sluiten.

Het enig artikel van deze overeenkomst luidt: « De Overeenkomst ter oprichting van een internationaal netwerk ter produktieverhoging van bananen en kookbananen, opgemaakt te Parijs op 27 oktober 1988, zal volkomen uitwerking hebben. »

Het werd door de aanwezige commissieleden eenparig aangenomen.

Vertrouwen werd geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van het verslag.

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging, verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

L'article unique du projet de loi est ainsi rédigé :

Article unique. La Convention portant création d'un réseau international pour l'amélioration de la production de la banane et de la banane plantain, faite à Paris le 27 octobre 1988, sortira son plein et entier effet.

Enig artikel. De Overeenkomst ter oprichting van een internationaal netwerk ter produktieverhoging van bananen en kookbananen opgemaakt te Parijs op 27 oktober 1988 zal volkomen uitwerking hebben.

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

INTERPELLATION DE MME MAYENCE-GOOSSENS AU MINISTRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES SUR « LES DÉCISIONS PRISES PAR LE MINISTRE LORS DE SON RÉCENT VOYAGE AU RWANDA »

INTERPELLATIE VAN MEVROUW MAYENCE-GOOSSENS TOT DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN OVER « DE BESLISSING DIE DE MINISTER GENOMEN HEEFT TIJDENS ZIJN RECENTE REIS NAAR RWANDA »

M. le Président. — L'ordre du jour appelle l'interpellation de Mme Mayence au ministre des Affaires étrangères sur « les décisions prises par le ministre lors de son récent voyage au Rwanda ».

La parole est à l'interpellateur.

Mme Mayence-Goossens. — Monsieur le Président, les hostilités au Rwanda ont particulièrement ému la population belge et également notre gouvernement. A deux reprises, en effet, trois ministres, y compris le Premier ministre, se sont rendus sur place. C'est là, me semble-t-il, la démonstration évidente de notre attachement à une solution pacifique de ce douloureux problème.

Monsieur le ministre, si les coopérants belges qui œuvrent au Rwanda font l'objet de notre inquiétude, nous songeons aussi aux Rwandais qui vivent hors des limites de leur territoire sans possibilité de retour. Il s'agit là d'une atteinte aux droits de l'homme qui ne suscite pas la légitime sévérité de la Belgique contrairement à celle que nous pouvons parfois observer à l'encontre de certains pays.

La proposition de cessez-le-feu nous a particulièrement réjouis. Nous avons formé des vœux pour que ce cessez-le-feu ne soit pas un vain mot, d'autant que les conditions imposées aux parties nous paraissent extrêmement raisonnables. Depuis lors, nous sommes à la merci des rumeurs les plus diverses.

Puisque vous vous êtes rendu sur place, monsieur le ministre, pouvez-vous nous fixer au sujet de ce cessez-le-feu ? Certains prétendent que le cessez-le-feu n'est pas respecté et que des tirs subsistent encore. Quant aux observateurs chargés de constater le cessez-le-feu, ils ne seraient pas tous sur place. Les Tanzaniens, les Ougandais, les Burundais et les Zaïrois sont sur place, mais il semblerait que les représentants du Front ne puissent rentrer au pays. Les Rwandais seraient absents eux aussi. Vous aurez certainement des informations à nous communiquer sur ce point.

Vous avez noué des contacts avec le gouvernement français au sujet du retrait des forces étrangères. Quid de la situation sur ce deuxième point de l'accord ?

Avant de quitter le Rwanda, vous avez accordé une interview à l'AFP, fait par ailleurs assez curieux, interview relatée de la même manière dans la presse belge. Lors de cette interview, vous avez annoncé que notre aide militaire serait portée de 30 à 50 millions de francs belges. Il s'agit là d'une attitude surprenante face à une proposition de cessez-le-feu. Il est vrai que nous sommes parfois confrontés à des choses si étranges qu'à la longue, elles ne nous surprennent plus.

Mais ce qui me paraît plus important encore, c'est que dans cette même interview, vous avez déclaré ne plus avoir livré d'armes au Rwanda depuis le début du conflit — cela me paraît la moindre des choses, permettez-moi d'en sourire — « mais que cette situation pourrait changer ». Et vous avez déclaré : je repose-rais le problème au gouvernement belge compte tenu d'éléments nouveaux.

Monsieur le ministre, quels sont ces éléments nouveaux qui nous permettraient d'envoyer des armes au Rwanda ? Cela me paraît tellement énorme !

Permettez-moi de mentionner que dans son édition du 20 avril, *De Morgen* fait état d'une lettre confidentielle que vous avez adressée au Premier ministre, à la suite de décisions prises au sein du Conseil des ministres du 12 avril, lettre dans laquelle vous vous plaignez de ce refus de livrer des armes alors que le gouvernement rwandais en a un impérieux besoin pour combattre efficacement les rebelles.

J'avoue ne plus comprendre et j'espère, monsieur le ministre, que vous voudrez bien me donner des éclaircissements, tant sur la situation sur le terrain que sur vos déclarations pour le moins étonnantes.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Luyten.

De heer Luyten. — Mijnheer de Voorzitter, de interpellatie van mevrouw Mayence is goed gepland, want de minister ontmoet vandaag nog de president van Rwanda.

Ik ga het woord niet voeren in het kader van een twist tussen de regering en de oppositie, noch in, zoals mevrouw Mayence in een bepaalde krant heeft gelezen, een interne regeringstwist.

Ik wil hier mijn bestendige zorg omtrent de mensenrechten ook in verband met Rwanda naar voren brengen. De Amerikanen zijn niet alleen vooruit met hun wapentechnologie, maar blijkbaar ook op het gebied van documenten omtrent mensenrechten. Zij beschikken over *country reports on human rights*. Het Amerikaanse Congres krijgt via een speciale observator in elke Amerikaanse ambassade in de wereld inlichtingen over het naleven van de mensenrechten. Een speciaal rapport van het Amerikaans Congres over dit onderwerp beslaat vele bladzijden.

Ik wil geen beschuldigende vinger heffen want de feiten gebeuren allemaal in een toestand van burgeroorlog. Ook bij ons spreekt men van wapens voor een goede zaak en voor de stabilisatie of oplossing van de toestand.

Ik heb in Rwanda enkele persoonlijke relaties, personen waarom ik bekommerd ben. Wie niet in de Kempen? Ik zal er niet verder op ingaan, maar u hierover persoonlijk benaderen. Ik geloof in de opdracht die Amnesty International al lang vervult, maar op het lager echelon is het dikwijls meer opportuun aan degenen die de macht hebben en die buiten de schreef van de mensenrechten lopen de raad te geven om degenen die op het laagste niveau werken met rust te laten.

Mijnheer de minister, buiten de persoonlijke kwestie die ik u wil overmaken, vraag ik uw aandacht voor het indrukwekkend rapport van het Amerikaans Congres in verband met de schending van de mensenrechten. Ik vraag u ook om aan de president van Rwanda, die ik goede intenties wil toekennen, onze zorg mede te delen omtrent het naleven van de mensenrechten in zijn land.

M. le Président. — La parole est à M. Eyskens, ministre.

M. Eyskens, ministre des Affaires étrangères. — Monsieur le Président, je serai extrêmement bref, étant donné que je dois rencontrer le président du Rwanda dans quelques instants, soit à 17 heures.

En premier lieu, madame, notre mission diplomatique, qui eut lieu en octobre dernier, a porté ses fruits, peut-être avec un certain retard, mais nous connaissons l'Afrique...

Il semble que les accords dits de Mwanza, confirmés par la réunion de Dar-es-Salam et reconfirmés par une réunion à Gbadolite, soient en voie de réalisation, puisqu'un cessez-le-feu a été signé entre le gouvernement rwandais et les rebelles. Je puis vous assurer que l'opinion publique rwandaise a réagi d'une manière relativement critique à l'égard de cette signature. J'étais présent lorsque ces critiques ont été formulées à la radio et dans la presse rwandaises et le président a d'ailleurs jugé utile d'y répondre.

Il fallait donc un certain courage politique pour signer un accord de cessez-le-feu. Ce dernier n'est pas entièrement respecté, ce qui prouve l'extrême nécessité de mettre en place des équipes d'observateurs. Il sera fait appel, dans ce but, à quatre ou cinq fois quinze officiers des pays limitrophes. La Belgique a offert sa contribution logistique et/ou financière pour la constitution de ces équipes d'observateurs.

Nous avons déjà fait savoir au Rwanda que nous étions prêts à intervenir à concurrence de 25 millions, sous forme d'équipements divers.

J'ai eu une entrevue avec le président de la Tanzanie; ce pays participera peut-être également à ces équipes d'observateurs, pour autant que la Belgique, la France et l'Allemagne interviennent. Des pourparlers sont en cours à ce sujet.

Le problème des réfugiés a été pris en compte. Le président du Rwanda a accepté de simplifier la procédure de naturalisation des Rwandais exilés et de leur délivrer des passeports, afin qu'ils puissent rendre visite à leurs familles, ce qui est un progrès notable.

Dans quatre ou six mois se tiendra une conférence au cours de laquelle les pays intéressés, dont la Belgique je l'espère, devront annoncer le montant de leur contribution financière. Le rapatriement des réfugiés et leur réinstallation coûtent cher: il faut construire des habitations et trouver des emplois, ce qui n'est pas simple.

Le processus de démocratisation politique est enclenché, le président ayant décidé de déposer au Parlement un projet de révision de l'article 7 de la Constitution rwandaise, afin de mettre fin au régime du parti unique. Cela aura probablement lieu dans les prochaines semaines. Le pays s'ouvrira ainsi au multipartisme et des élections parlementaires seront probablement organisées à la fin de cette année ou au début de l'année prochaine. De cette manière, le Rwanda s'inscrit dans la ligne historique d'une marche lente mais, nous l'espérons, sûre vers la démocratie et la démocratisation.

Aan de heer Luyten zeg ik, dat ik zeer onder de indruk ben gekomen van de gesprekken die ik tot driemaal toe heb gevoerd met de Rwandese minister van Justitie, die jarenlang gewerkt heeft op het secretariaat-generaal van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid. Hij is een eminent jurist, ook bekommerd om de eerbiediging van de mensenrechten. Hij heeft mij bij mijn bezoek aangekondigd dat alle gevangenen zouden worden vrijgelaten. Er zijn er drieduizend geweest, maar nu zouden er nog maar een tiental overblijven. De procedure voor deze laatste groep zal, zo hopen wij allemaal, worden onderbroken door een wet op amnestie, zodanig dat een punt wordt gezet achter deze geschiedenis van massale gevangenneming die inderdaad naar buitenuit een slechte indruk heeft gemaakt.

Wij zijn zeven tot acht keer bij de Rwandese regering tussenbeide gekomen. Onze ambassadeur heeft zich ook samen met drie andere ambassadeurs, van de toestand in de gevangenis kunnen vergewissen. Ik ken weinig Afrikaanse landen die aan ambassadeurs van Westerse landen toegang tot gevangenen verlenen, waar ze met de gevangenen kunnen spreken en aldus bijdragen tot de verbetering van hun materiële omstandigheden.

J'en viens à la question de Mme Mayence concernant les livraisons d'armes au Rwanda.

Il s'agit non pas de fournitures d'armes de gouvernement à gouvernement, ni de fournitures d'armes par notre département de la Défense nationale — vous avez été ministre de la Coopération et vous savez pertinemment, madame, comment cela fonctionne — mais bien évidemment d'une transaction purement commerciale, soumise à une procédure de demande d'octroi d'une licence d'exportation. Elle avait été envisagée par le Rwanda *in tempore non suspecto*, avant la rébellion du mois d'octobre. Cette commande a été placée chez une firme belge bien connue qui, depuis lors, n'est plus belge d'ailleurs. A l'époque, le comité ministériel — dans lequel vous avez siégé en tant que ministre — a donné son accord à cet achat. Une licence d'exportation a donc été délivrée par le ministère des Affaires économiques.

Lorsque la révolte a éclaté, le gouvernement, dans sa sagesse, a décidé de suspendre l'octroi de cette licence. Depuis, un accord de cessez-le-feu a été conclu, une ouverture politique s'est dessinée et des négociations concernant le problème des réfugiés ont été engagées. Le gouvernement rwandais m'a donc demandé de soumettre à nouveau cette question au gouvernement belge. Je l'ai fait, car j'estime qu'il n'est pas indiqué d'inscrire le Rwanda sur la liste noire où figurent notamment l'Irak et Cuba: il n'y a pas de commune mesure entre le Rwanda et ces deux pays. Nous avons débattu la question et, à défaut de consensus, la licence d'exportation n'a pu être délivrée. Voilà comment se présente la situation.

Cette commande porte sur 72 millions. Elle est d'une importance moindre, mais pour le Rwanda, elle n'est pas sans intérêt. En effet, il s'agit de l'achat de fusils, de mitrailleuses et, comme vous le savez, à la suite de la rébellion, le Rwanda a dû augmenter les effectifs de son armée, lesquels sont passés de 5 000 à 15 000 hommes. Par contre, la fourniture des uniformes s'est opérée via le ministère de la Défense nationale belge. Cette livraison explique, par ailleurs, l'augmentation de l'enveloppe dite militaire.

J'ai lu, dans la presse belge, les pires inepties concernant l'autre transaction. Je ne sais si elles tirent leur origine d'un manque d'information ou d'une mauvaise volonté, mais je tiens à préciser que cette transaction est de nature purement commerciale et s'avère tout à fait normale. Quoi qu'il en soit, au sein du groupe interministériel et à défaut de consensus, la décision n'est pas prise.

M. le Président. — La parole est à Mme Mayence.

Mme Mayence-Goossens. — Monsieur le ministre, je considère que la décision prise par le comité interministériel est sage. En effet, comme vous venez de le dire, monsieur le ministre, un cessez-le-feu a été signé mais il n'est pas respecté.

Toutes les raisons invoquées de ne pas livrer les armes pendant la guérilla sont encore valables actuellement. Il me paraît donc inopportun — mais la décision vous incombe — d'effectuer cette livraison. Par ailleurs, je constate que vos collègues ne sont pas d'accord avec vous à ce sujet. Toutefois, il s'agit là d'une question que je ne débattrai pas aujourd'hui.

M. Eyskens, ministre des Affaires étrangères. — Vous n'êtes pas sans connaître les normes applicables en la matière. La Belgique a continué à fournir des armes aux pays du Golfe engagés dans une guerre voici deux mois à peine.

Mme Mayence-Goossens. — Il s'agit d'une affaire tout à fait différente dont les journaux se sont également fait l'écho. Les Anglais nous ont effectivement commandé des obus, mais les Anglais sont nos alliés!

Dans le cas qui nous préoccupe, nous pourrions être impliqués dans une situation conflictuelle si nous accédions à la demande du Rwanda. Nous ne sommes pas du tout sûrs que ces livraisons ne vont pas donner un appui à l'une des parties alors que, justement, nous tentions de trouver une solution pacifique. Votre attitude me paraît curieuse mais chacun a le droit d'avoir son point de vue!

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

INTERPELLATIE VAN MEVROUW AELVOET TOT DE MINISTER VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING OVER «HET BELGISCH ONTWIKKELINGSBELEID IN AFRIKA»

INTERPELLATION DE MME AELVOET AU MINISTRE DE LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT SUR «LA POLITIQUE AFRICAINE DE LA BELGIQUE EN MATIERE DE DEVELOPPEMENT»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van mevrouw Aelvoet tot de minister van Ontwikkelingssamenwerking over «het Belgisch ontwikkelingsbeleid in Afrika».

Het woord is aan de interpellant.

Mevrouw Aelvoet. — Mijnheer de Voorzitter, er zijn niet veel woorden nodig om de catastrofale toestand van de Afrikaanse landen, vooral deze beneden de Sahara te omschrijven. Ingeval van acute hongersnood worden daarvan altijd meer beelden getoond zodat iedereen nu zeker beseft dat het zwarte continent er zwaar op achteruit gaat.

De heer Toussaint, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

De situatie is in een aantal landen opnieuw zeer alarmerend. De bevoegde internationale instellingen schatten het aantal met hongersnood bedreigde Afrikanen op het ogenblik op 27 miljoen. De globale economische situatie is in de meeste landen schabouwelij slecht. Van de 46 landen van het continent worden er 29 gerekend bij de armste landen en in een groot aantal is de jongste jaren een negatieve economische groei vastgesteld. Tussen 1980 en 1989 is de schuldenlast toegenomen van 56 miljard dollar tot 151 miljard dollar.

Het is te gemakkelijk om met een paar simplismen de verantwoordelijkheid voor deze situatie bij een van de betrokken partijen te leggen. De Afrikaanse landen zelf leggen de nadruk op de negatieve rol van de internationale gemeenschap, op het feit dat de 0,7 pct. nooit is gehaald en dat de aan de minst ontwikkelde landen beloofde 0,15 pct. evenmin werd gerealiseerd. Zij wijzen

op de destabilisering van de grondstoffenprijzen, waarvan zij zo afhankelijk zijn en klagen, dat door de Conferentie van Lomé nooit voldoende geld werd vrijgemaakt voor de aanvragen die zij nochtans volgens de afgesproken criteria hebben ingediend. De Afrikaanse landen kunnen heel wat klachten op een rij zetten en een aantal ervan gaan zeker op.

Aan de andere kant wordt door de geïndustrialiseerde landen de jongste jaren steeds luider ook een vrij simplistische diagnose van de toestand gemaakt. Zij leggen de verantwoordelijkheid voor het mislukken van het ontwikkelingsproces in het continent allereerst bij de regeringen van die landen. In 1981 pleitte de heer Pisani, toenmalig EG-commissaris, er nog voor dat die regeringen een meer sociaal beleid moesten voeren; de jongste jaren wordt dan weer meer op een liberaal beleid aangedrongen, op een openstellen van de grenzen voor allerlei importartikelen, op een betere integratie van Afrika in het wereldmarktsysteem, waarin de landen zich dan maar moeten zien te handhaven.

De waarheid is dat een complex geheel van factoren verantwoordelijk is voor de toestand, dat de Afrikaanse landen zeker een deel hiervan op hun rekening hebben, maar de internationale gemeenschap anderzijds zeker ook zware steken heeft laten vallen.

Politiek gesproken is het grootste probleem voor Afrika vandaag de dag dat het door de ontspanning tussen Oost en West zijn strategische betekenis heeft verloren en geen partij meer is in de strijd voor de uitbreiding van de invloedssferen van Oost of West. Dat vertaalt zich, merkwaardig genoeg, ook zeer sterk in het aanvoelen van de publieke opinie. In dat verband verwijs ik naar een actie ten behoeve van Afrika, die rond Kerstmis 1990 in Denemarken werd gevoerd, niet op regeringsvlak, maar op het vlak van de niet-gouvernementele organisaties. Deze actie had, voor de eerste keer, het rampzalige resultaat dat er meer uitgaven waren gedaan voor de reclame dan dat er inkomsten waren.

Ik vrees, en ik zeg dat hier in de beslotenheid van deze vergadering, dat de actie «Afrika sterft» hetzelfde lot zal ondergaan. De uitgaven die zullen worden gedaan voor het bekendmaken van de actie zullen misschien niet hoger liggen dan de inkomsten, maar het beoogde doel zal hoegenaamd niet worden bereikt. Dat is zeer erg, want dat wijst op een ingesteldheid van: «In Afrika heeft men reeds allerlei dingen geprobeerd; wij zijn altijd van goede wil geweest, dus laat de zaken nu maar wat ze zijn.» Wanneer deze tendens terrein wint bij de publieke opinie, vertaalt zich dat, meestal met enige vertraging, maar vaak ook vrij vlug, in een desinteresse van de politieke leiders die hun oor toch sterk te luisteren leggen bij wat er leeft bij het publiek.

Om uit deze impasse te geraken, is het belangrijk een «tactisch» bondgenootschap te sluiten tussen hen die Afrika niet willen opgeven omdat er toch een half miljard mensen wonen die het recht hebben op een menswaardige toekomst en waar levensruimte moet worden geschapen voor de komende generaties en de politieke leiders die verder moeten kijken dan de publieke opinie. Er moet dus vanuit de regering een duidelijk signaal worden gegeven om te wijzen op de desastreuze ontwikkelingen in Afrika.

Vorige week heb ik hierover minister Eyskens, die twee weken geleden onze vertegenwoordiger was in Luxemburg, gevraagd welke beslissingen er genomen zijn naar aanleiding van de vraag die door de EG-commissaris aan de Raad van ministers was voorgelegd. Het antwoord van minister Eyskens wees op twee dingen. Hij kon zich niet vastleggen op een getal, wel op een minimumgrens, zijnde dat de urgentiehulp voor Afrika meer zou bedragen dan 150 miljoen ecu. Hij kon de grens naar boven toe niet vastleggen om twee redenen. Ten eerste bestond er daarover nog geen formele beslissing en ten tweede was het uitblijven van die formele beslissing een rechtstreeks gevolg van het uitgeput zijn van de Europese begroting. De vraag werd dus doorgeschoven naar de ministers van Financiën die op hun beurt moesten onderzoeken welke de mogelijkheden waren om aan de vraag toch nog tegemoet te kunnen komen. Zulks wijst er in ieder geval op dat men zich kan afvragen of er na de recente vragen om hulp — ik verwijs in dit geval onder meer naar de dramatische toestand van de Koerden, vooral in Irak — nog wat kan worden gevonden voor Afrika.

In de eerste plaats vraag ik dat de Belgische regering de nodige initiatieven zou nemen om, in het kader van de vergaderingen van de Europese Raden van ministers, ervoor te zorgen dat de Europese Gemeenschap voldoende steun verleent. Dat zou een belangrijk signaal zijn naar de publieke opinie.

Wat de actie « Afrika sterft » in eigen land betreft, is het belangrijk dat daaromtrent door de Belgische regering een signaal gegeven wordt. Ik vind het niet nodig hiervoor een bedrag vast te stellen, maar ten aanzien van de zeer lauwe belangstelling van onze bevolking voor Afrika, is het van groot belang een politiek standpunt in te nemen. Ik weet uiteraard dat louter noodhulp altijd een plaaster is op een houten been en dat deze hulp in ieder geval ondersteunend en niet contradictorisch mag werken ten aanzien van maatregelen voor structurele hulp, die uiteraard veel fundamenteeler zijn om de acute armoede en hongersnood in Afrika op termijn te doen verdwijnen. Wat de compatibiliteit tussen de noodhulp en de directe hulp betreft, wil ik erop wijzen dat er onlangs initiatieven werden genomen door een niet-gouvernementele organisatie, die een aanvraag om financiële hulp voor Ethiopië, had ingediend. Deze aanvraag werd vanwege het ABOS positief beantwoord op voorwaarde dat de aankopen hiervoor in België gebeuren. Het is een fundamenteel probleem niet alleen bij de noodhulp, maar ook bij elementen van structurele hulp, dat de hulp gebonden wordt aan de belangen van Belgische groepen. Hierdoor worden de lokale initiatieven afgeremd.

In Ethiopië gaat het in dit geval over de mogelijkheid om graan aan te kopen op een andere plaats in het land zelf waar er wel overschotten zijn. Economisch gezien is het inderdaad interessanter dat deze aankoop in Ethiopië zelf gebeurt, maar ook met het oog op de ontwikkeling van de landbouw is het beter dat de productie van de lokale boeren wordt gehonoreerd. Importeren vanuit Europa werkt eerder drukkend op de ontplooiing van de landbouw mogelijkheden in het betrokken land. Er zijn heel wat andere voorbeelden ook in zuidelijk Afrika, bijvoorbeeld in Zimbabwe, waaruit blijkt dat onze hulp in de praktijk afhankelijk wordt gemaakt van de toeleveringsmogelijkheden voor Belgische bedrijven, ook al zijn de ontwikkelingslanden in staat de producten zelf te leveren en in een aantal gevallen zelfs goedkoper. Dan slaat men twee vliegen in één klap: men kan meer doen met hetzelfde geld en men zorgt voor de ontwikkeling van de lokale produktiemogelijkheden. En dat is toch essentieel in een ontwikkelingsproces. Daarom moeten we niet op de eerste plaats vragen stellen over het volume van de hulp, maar wel meer aandacht besteden aan de concrete oriëntatie en het niet-gebonden karakter van de hulp.

Mijnheer de minister, het is mij toch opgevallen dat de gegevens die wij over het volume van de hulp krijgen, niet zeer duidelijk zijn. Ik verwijs in dit verband naar het jongste activiteitenverslag van ABOS over de periode 1987-1988-1989. Daarin heb ik speciaal nagekeken hoe de evolutie verloopt van de bijdragen die ABOS aan Afrika geeft. Als ik kijk naar de geografische spreiding in de tabel met de titel « directe en indirecte bilaterale hulp », dan lees ik dat het gaat om 50 pct. van de hulp. In de geschreven tekst wordt er echter over 75 pct. gesproken. De gegevens zijn niet zo nauwkeurig geformuleerd en het is mogelijk dat het verschil te verklaren is doordat men het aandeel van de « multi's » dat naar Afrika gaat, erbij heeft geteld. De verslaggeving is dus niet duidelijk en ik kan begrijpen dat men tot verkeerde conclusies komt. In elk geval breek ik er een lans voor, zowel voor noodhulp als voor structurele hulp, naar grote volumes te streven en op de eerste plaats te zoeken naar een verbetering van de kwaliteit van de hulp, vooral door ervoor te zorgen dat lokale produktiekrachten ervan kunnen profiteren en door af te stappen van de voorwaarden die de hulp binden aan toeleveringsmogelijkheden voor Belgische bedrijven.

In het kader van de structurele maatregelen, sta ik stil bij het lot van het Belgisch Overlevingsfonds. Wij hebben hierover in de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking in juni 1990 uitvoerig gesproken. Ik heb toen samen met collega's uit alle andere partijen een wetsvoorstel ingediend om een snellere uitgave van het geld dat in het Overlevingsfonds ter beschikking staat, mogelijk te maken, precies om via dat kanaal te zorgen voor structurele maatregelen die direct de honger in Afrika bestrijden.

Mijnheer de minister, in juni 1990 hebt u in de commissie verklaard dat er ten eerste een probleem was met het uitgeven van de vastgelegde kredieten en ten tweede een probleem met het herprogrammeren van het resterende bedrag van bijna 5 miljard, dat dus nog niet eens concreet geprogrammeerd was. Ik heb het verslag van deze vergadering opgevraagd en daaruit blijkt dat u formeel hebt beloofd dat dit in september opnieuw in de commissie zou worden besproken en dat er dan een voorstel zou worden ingediend. Dat is niet gebeurd. Bij de bespreking van de begroting in de commissie heb ik dit nog eens ter sprake gebracht. Wij zijn nu een half jaar later en nog altijd zijn er door u in de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking geen concrete voorstellen ingediend.

Ik betreur dat, vooral omdat het mij in het verkeerde keelgat is geschoten dat u gisteren op uw persconferentie hebt verklaard dat het Parlement ter zake toch geen initiatieven neemt. Dat mag een globale vertekening van de realiteit heten, de initiatieven die ikzelf op geregelde tijdstippen heb genomen, werden ook niet altijd bekroond met de medewerking waarop ik van u en uw kabinet had gerekend, mijnheer de minister.

Wanneer zal u met uw voorstellen van programmering van het tweede deel van het Overlevingsfonds naar de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking komen? Op basis daarvan moeten we het wetsvoorstel behandelen dat op relatief korte termijn fondsen ter beschikking moet stellen.

Nu wil ik even stilstaan bij de leningen van Staat tot Staat en bij de werking van de Delcreditedienst. De leningen van Staat tot Staat vallen eigenlijk onder de bevoegdheid van de minister van Financiën en niet rechtstreeks onder uw bevoegdheid. Toch hebt u in de hervormingsvoorstellen voor het ABOS gesuggereerd dat de beslissingen over de leningen van Staat tot Staat beter genomen zouden worden door de minister van Ontwikkelingssamenwerking dan door de minister van Financiën.

Uw voorstellen aan de Ministerraad hebben slechts gedeeltelijk gehoor gevonden en het probleem van de leningen van Staat tot Staat werd niet beslecht. Denkt u op korte termijn in deze zaak nog iets te ondernemen? In een vrij recent verleden hebben deze leningen van Staat tot Staat al te vaak gediend om exportmogelijkheden van Belgische firma's uit te breiden en waren ze niet echt waardevol voor de ontwikkelingsamenwerking.

Bij een zeer recente herziening van de wet op de Delcreditedienst heb ik een aantal amendementen ingediend om ook de werking van deze dienst meer af te stemmen op ontwikkelingsamenwerking. Ook hier nam de regering een zeer afwijzende houding aan. Toch gaat het om het dekken van risico's voor ontwikkelingslanden.

Als het werkelijk de spuigaten uitloopt, krijgen we reacties over de ontoelaatbaarheid van sommige praktijken, maar op het ogenblik dat we door een wetswijziging structureel willen ingrijpen om de praktijk een andere oriëntatie te geven, krijgen we als parlements lid nul op het rekest. De leningen van Staat tot Staat kwamen nochtans zelden de lokale dynamiek en draagkracht van de bevolking ten goede, maar hebben integendeel het vergroten van de schuldenlast in de hand gewerkt. Voor België gaat dit misschien iets minder op omdat onze regering in het jaar 1990 een positieve bijdrage heeft geleverd door het schrappen van de schulden van 13 Afrikaanse landen. Toch is het al te gek om de spons te vegen over zaken die nooit goed gefunctioneerd hebben en waarvan men toch geen enkele terugbetaling kon verwachten. Men moet een mechanisme inbouwen dat op het ogenblik van de toekenning van de leningen voorkomt dat er geld naar witte olifanten gaat in plaats van naar initiatieven die aarde aan de dijk brengen. Op die manier werkt men aan het einde van de pijplijn en is er geen sprake van een echt beleid. In het algemeen treedt ons land dus weinig dynamisch en weinig creatief op in de preventieve fase.

Ik sta tenslotte nog even stil bij de impasse die is gegroeid in verband met de samenwerking met Zaïre. Ik doe dit niet omdat ik een lans wil breken voor het hervatten van de bilaterale hulp aan Zaïre. Het is evenmin mijn bedoeling om NGO-samenwerking op te starten met als resultaat dat ze als een breekkijzer zou dienen om het terrein voor te bereiden voor de bilaterale samenwerking in de impasse waarin Zaïre zich blijvend bevindt.

Ik heb vanochtend nog gesproken met iemand die voor twee en een halve week aanwezig was in Zaïre en die in Bugimai was toen er een dertigtal mensen omgekomen zijn door het hardhandig optreden van het Zaïrese leger. Dat is een duidelijke illustratie die zich voegt bij al de andere elementen die telkens weer opduiken.

Mobutu beloofde op 24 april van vorig jaar een democratiseringsproces, maar daarvan is nog steeds niets gerealiseerd. Er worden enkele stappen gedaan en er gebeuren aankondigingen, maar dan wordt er steeds opnieuw achteruit gegaan. Gisteren werd een nieuw maneuver bekend: plots wordt Mobutu opnieuw de chef van de MPR, wat in tegenstelling is met wat hij een jaar geleden heeft gezegd. Duidelijker kan het niet.

Ik begrijp niet waarom de Belgische regering zich vastklampt aan de uitspraken van Mobutu met betrekking tot de NGO's. Zij heeft geen rekening gehouden met uitspraken van Pinochet of Polpot, als die er al zouden zijn geweest, om niet-gouvernementele acties te steunen, ook al was er in die landen een beleid aan de macht dat zeer sterk tegen de grote meerderheid van het volk inging.

Ik zie niet in op welk soort internationaal recht de Belgische regering zich beroept om niet met Belgische initiatieven en Belgische groepen, waarvan men de kwaliteit intussen goed kent, samen te werken. Dat Mobutu geen Belgische NGO's wil, is volgens mij een inmenging van Zaïre in Belgische aangelegenheden.

Politiek is het van cruciaal belang dat wat de Belgische regering ter zake doet totaal losgekoppeld blijft van de samenwerkingsakkoorden, wat in het verleden altijd het geval is geweest. Ik heb er de samenwerkingsakkoorden België-Zaïre op nagelezen. Er zijn geen bepalingen over de niet-gouvernementele samenwerking als dusdanig.

Men heeft in het verleden de normale procedure gevolgd. Men vraagt het advies van een Belgische samenwerkingssectie, als die er is. Als die er niet is, wordt advies ingewonnen van een Belgische instantie in dat land, maar nooit — dat was zelfs een voorwaarde toen de koninklijke besluiten met betrekking tot de NGO's werden besproken — werd advies ingewonnen van het land in kwestie. Ik zie niet in waarom het in deze uitzichtloze situatie in Zaïre niet mogelijk is om de ABOS-hulp aan een aantal organisaties, die daar nu toch voortwerken en in het buitenland hun schoenen moeten stuklopen om het geld te krijgen dat zij vroeger van het ABOS kregen, te hervatten, zonder daarbij enige concessie te doen aan het Zaïrese regime.

De economische situatie in Zaïre is desastreus. De gezondheidszorg is er eveneens desastreus. Op een aantal terreinen worden er enkel nog initiatieven genomen door privé-diensten, die alleen werken voor degenen die kunnen betalen. Ik vraag mij dan ook af met welke soort van analyse wij bezig zijn.

Heel graag vernam ik van u, mijnheer de minister, waarom u denkt dat het woord van Mobutu, die zegt dat hij niet langer wenst dat Belgische NGO's in Zaïre actief zijn, bindend is voor de Belgische regering. Ik heb een aantal specialisten in internationaal recht geraadpleegd en zij zeggen dat daartoe geen enkele reden is. Men kan de hulp aan de Belgische NGO's perfect hervatten, indien de politieke wil daartoe aanwezig is en indien men hier voor de goede kanalen vindt. Dat moet toch mogelijk zijn.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister André Geens.

De heer A. Geens, minister van Ontwikkelingssamenwerking. — Mijnheer de Voorzitter, ik dank mevrouw Aelvoet voor haar interpellatie en vooral voor de sereniteit waarmee zij haar opmerkingen naar voren bracht. 80 pct. van uw analyse en bedenkingen, mevrouw Aelvoet, zijn te lezen in alle toespraken die ik de voorbije drie jaar over Afrika gehouden heb. Wat dat betreft, verschillen wij dus niet van mening. Ik zal het daarom hier niet hebben over de dingen waarover wij het eens zijn, maar wel over die zaken waarover wij het niet zo eens zijn. Ik zal u ook de gevraagde informatie geven.

Uw analyse over de bedreigde situatie van 27 miljoen Afrikanen is juist; de verantwoordelijkheden hiervoor zijn inderdaad verdeeld. Zowel de Afrikaanse politieke leiders als de westerse landen kunnen met de vinger worden gewezen. De Afrikaanse leiders

zijn niet bezorgd om de ontwikkeling van hun volk, want anders zouden de huidige toestanden niet bestaan. De westerse landen blijven wapens leveren aan de verschillende partijen en daardoor kunnen de spelletjes blijven doorgaan die in Afrika aan de gang zijn, maar die voor miljoenen mensen jammer genoeg geen spelletjes zijn, maar bittere ernst.

U sprak over de rol van de internationale gemeenschap bij het bepalen van de grondstoffenprijzen en het leveren van hulp. Al deze elementen zijn reeds lang bekend. Men blijft echter een hypocriete houding aannemen. U weet net zo goed als ik dat de internationale gemeenschap van rijke landen, via de Wereldbank en de akkoorden van Bretton Woods de Afrikaanse landen en instellingen verplichtingen oplegt inzake een liberale economie en een open markteconomie, die zij zelf niet toepast met betrekking tot de Afrikaanse producten. Ik vraag mij soms echt af waarmee wij bezig zijn. Ik keur de subsidiëring van de landbouw in Europa of Amerika niet af.

Nochtans, wanneer wij en ook de Amerikanen de eigen landbouw blijven subsidiëren, dan zie ik niet in met welk recht wij aan de Afrikanen kunnen zeggen dat zij geen protectionistische maatregelen mogen treffen. U kent deze redenering net zo goed als ik. Ik ben het volkomen met u eens dat wij een dubbele norm hanteren die op lange termijn aanleiding zal geven tot nieuwe problemen in de wereldpolitiek. Men moet echter de gevolgen dragen van zijn daden. Ik weet dat u, zowel als ik, prediken in de woestijn en dat, wanneer men deze redenering op het internationale forum naar voren brengt — ook in de Europese Gemeenschap — men bekeken wordt als een vreemde vogel die heel eigenaardige dingen zegt. Dit raakt een aantal essentiële steunpilaren van een politiek waaraan men niet graag wordt herinnerd. Ik meen dat men zulke dingen beter openlijk zegt. Men weet dan ten minste waar men aan toe is.

U heeft ook gesproken over de strategische positie van Afrika en van sommige Afrikaanse landen. Sommige elementen zijn inderdaad juist. Toch is er een hoopvol teken. Indien de strategische positie van een aantal landen niet meer relevant is, zou het kunnen dat men zich niet meer mengt in de binnenlandse aangelegenheden van deze landen, waardoor een aantal oplossingen mogelijk worden die gisteren niet mogelijk waren. Ook zullen dan de middelen voor de nutteloze uitgaven voor bewapening die in de probleemgebieden van Afrika bovenmatig hoog zijn, kunnen worden aangewend voor een goede voedselstrategie en een goede landbouwpolitiek ten voordele van de bevolking die het nodig heeft.

Mevrouw Aelvoet heeft ook gerefereerd aan de resultaten van de actie « Afrika sterft ». Zowel de Deense als de Belgische actie hebben geen geluk gekend. De Deense mislukking was te wijten aan psychologische redenen. Men moet het maar in zijn hoofd halen om in de kerstperiode zulk een actie te voeren. Dat was hoogst onverstandig van de initiatiefnemers. In België heeft men onnoemelijk pech gehad, waaraan de initiatiefnemers natuurlijk geen schuld hadden. De actie viel immers in de periode dat verschrikkelijke beelden over de ellende van de Koerden ons bereikten, wat zeker niet bevorderlijk was voor een goed resultaat.

Over de betrokkenheid van het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking wil ik het volgende zeggen.

Mevrouw Aelvoet, u zal het met mij eens zijn dat, wanneer er privé-initiatieven tot stand komen die wij toejuichen, maar waarbij wij vooraf op geen enkele manier worden betrokken, men van ons ook niet moet verwachten dat wij een pakket hebben klaarstaan om het initiatief te steunen. Men had ten minste voorafgaand overleg moeten plegen. Men heeft mij wel een brief geschreven waarin mij werd gevraagd of ik de actie wou steunen. Ik heb geantwoord dat ik het een goed initiatief vond en dat ik het uiteraard wou steunen. Ik heb er echter ook aan toegevoegd dat de wijze waarop ik erop zal inspelen, zou afhangen van de manier waarop de opbrengst van de actie wordt besteed.

U weet zeer goed, dat het structurele gedeelte van de actie voor 75 pct. voor rekening is van de overheid. Voor de nood- en spoedhulp hebben wij heus niet gewacht op de actie « Afrika sterft » om initiatieven te nemen. Ik zal u straks cijfergegevens mededelen die dat aantonen.

Mevrouw Aelvoet, u heeft ook gesproken over Ethiopië, wat een slecht voorbeeld is. Ik ben het met u eens dat er lokaal of regionaal moet worden aangekocht wanneer het mogelijk is. De brief waaraan u refereert is niet door mij ondertekend. Men heeft mij vandaag nog een gelijkaardige vraag voorgelegd. Ik heb doen opmerken dat de zaak goed moet worden geanalyseerd en dat advies moet worden ingewonnen bij de FAO.

Als er lokale of regionale overschotten zijn, moet er lokaal of regionaal worden aangekocht. Ook al is dat bedreigend voor de nefaste spiraal van onze eigen subsidiepolitiek, dan nog verkies ik de regionale aankopen.

Mevrouw Aelvoet, het voorbeeld van Ethiopië is ook een slecht voorbeeld omdat de oplossing die u voorstelt, weinig verandert aan de totaliteit van de situatie in dat land. Als wij zouden beslissen voor 5 miljoen voedsel te kopen in Ethiopië zelf, dan bemoeien wij ons met de interne verdeling, wat in feite niet de bedoeling is. Dat probleem rijst overigens in verschillende landen van de Hoorn van Afrika, ook in Liberia, Mozambique, en Angola. Maar zowel in Soedan, Ethiopië als in Somalië is het op het ogenblik zeer moeilijk om de getroffen bevolking langs de verschillende toegangswegen te bereiken en dit omdat zowel de rebellen als de regering stokken in de wielen steken. Ik weet wel dat sommige argumenten, dat wij aan de toestand aldaar misschien iets kunnen doen. Dat «misschien» moet dan wel tussen aanhalingstekens worden geplaatst en zelfs drie keer worden onderstreept. Overigens ben ik er niet zeker van dat de jongste VN-resolutie voor hulpverlening aan de Koerden, zomaar toegepast kan worden op de Afrikaanse situatie die toch specifiek is, maar ik geef toe dat er hoopvolle tekens zijn.

Het basisprobleem van landen als Ethiopië is hoe de vluchtelingen te bereiken. Voedsel aankopen in Ethiopië acht ik, zoals ik al zei, uitgesloten. Het komt ons niet toe een tekort in een land te compenseren door een aankoop in datzelfde land. Daar moet het land in kwestie zelf voor zorgen. Overschotten van Kenia naar Ethiopië transfereren zou al een betere oplossing zijn.

Voor Zimbabwe zie ik geen probleem, tenzij de interpellant het al tien jaar oude dossier van het droogdok bedoelt, dat ik intussen heb afgevoerd en dat op een andere wijze werd gecompenseerd. Voor zover ik weet bieden wij al lang geen directe hulp meer aan Zimbabwe en het dossier van de speedboten dat ook een miskleun is geworden, dateert van vóór mijn tijd op Ontwikkelingssamenwerking.

Wat het Overlevingsfonds betreft waarover ik zo dadelijk concrete cijfers zal geven, ben ik bereid op elk ogenblik daarover een gesprek te voeren in de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking. Voor de bijeenroeping van die commissie ben ik natuurlijk niet bevoegd.

Het probleem van de leningen van Staat tot Staat is niet geregeld en ik mag mevrouw Aelvoet eraan herinneren dat ik er bij een vorige gelegenheid reeds op wees, dat dergelijke problemen niet middenin een zittingsperiode kunnen worden geregeld. Zoiets moet worden aangepakt als er een nieuwe regering aantreedt die met een schone lei kan beginnen. Ik hoop dat mijn opvolgers mijn bekommerning ter zake zullen delen. Voorts vind ik het ook niet normaal dat meer dan 30 pct. van onze hulp uitsluitend via Financiën verloopt, zonder enige inspraak van de minister van Ontwikkelingssamenwerking. Maar zoals ik al zei, kan dit soort problemen nu niet worden opgelost.

Mevrouw Aelvoet, mag ik u vragen nogmaals goed te willen nadenken over uw argumenten in verband met de leningen van Staat tot Staat en over de bedoeling van die leningen? Ik ben het volkomen met u eens dat het bij ontwikkelingslanden moet gaan om ontwikkelingsrelevante dossiers; dat is voor mij de evidentie zelf. Dat dit in het verleden niet altijd het geval was, daarin heeft u volkomen gelijk.

De jongste drie jaar, sinds wij in deze regering verantwoordelijkheid dragen, is er altijd een goed overleg geweest tussen de ministeries van Buitenlandse Handel, van Financiën en van Ontwikkelingssamenwerking, ook bij het toekennen van lenin-

gen van Staat tot Staat aan ontwikkelingslanden. Ik kan u daarvan met naam en toenaam voorbeelden geven. Er zijn dossiers afgewezen, omdat wij hierover negatief advies hebben uitgebracht bijvoorbeeld omwille van de financieringskosten achteraf. Toch mag men zeker niet besluiten dat leningen van Staat tot Staat niet mogen worden gebruikt voor het leveren van Belgische goederen, integendeel, dat is precies de bedoeling. Zij werden precies gecreëerd om de export te bevorderen naar landen waarmee we meer moeite hadden dan met onze traditionele commerciële partners. Voor onze handel binnen Europa of met de Verenigde Staten, Japan en dergelijke hebben wij helemaal geen leningen van Staat tot Staat nodig. Voor de handel met het Oostblok wordt het al wat moeilijker en naar ontwikkelingslanden is uitvoer alleen mogelijk indien de financiering wordt geregeld, waarvoor de leningen van Staat tot Staat een bescheiden instrument zijn. Het tweede instrument is de Copromex.

Ik wil mevrouw Aelvoet suggereren om eens te kijken naar de middelen en mogelijkheden die de Franse, de Italiaanse, de Duitse en de Nederlandse industrie krijgen toegewezen voor uitvoer, ook naar ontwikkelingslanden. Onze firma's moeten hier een erg ongelijke strijd voeren.

Er is dus helemaal niets «vies» aan Belgische leveringen aan ontwikkelingslanden als het gaat om ontwikkelingsrelevante projecten, over leveringen die zij nodig hebben om hun economie op te krikken, om hun infrastructuur inzake energie, voorziening van water, gas en dergelijke uit te bouwen. Zij moeten de technologie daarvoor gaan halen in het buitenland en ik begrijp dus niet wat er verkeerd aan is als wij die met leningen van Staat tot Staat leveren. Ik herhaal dat het echter steeds gaat om ontwikkelingsrelevante projecten, om productieve investeringen die ten goede komen aan de economische ontwikkeling van het land.

In het verleden werden af en toe inderdaad prestigeprojecten, «witte olifanten» zoals mevrouw Aelvoet ze noemt, gesteund. In vergelijking met de Europese Gemeenschap, de Wereldbank of de andere bilaterale donoren hoeven wij hierover niet beschaamd te zijn. Het aantal witte olifanten is zeker groter dan dat van ons.

Over Zaïre wil ik hier mijn woorden drie keer wikken en wegen en ik wil mevrouw Aelvoet persoonlijk wel eens uitleggen waarom een lening van Staat tot Staat in dit geval onmogelijk is. Ik had ten andere verwacht dat zij zelf tot die conclusie zou zijn gekomen. Zij vergelijkt Zaïre met Chili, met Vietnam en zelfs met Cambodja, maar in geen enkel ander geval dan in Zaïre heeft de regering ons aanbod tot directe of indirecte samenwerking en hulp geweigerd. Ik ken de argumenten die men hiertegen opwerpt, maar benadruk hier wat in meerdere rapporten reeds is geschreven, namelijk dat zowel de directe als de indirecte hulp hier systeembevestigend werkt.

Ik wijs erop dat wij moeilijk kunnen ingaan tegen de beslissing van de Zaïrese regering dat zij geen activiteiten wil van organisaties die door ons worden gesubsidieerd. Mevrouw, dit zijn dingen die goed klinken en goed gaan zolang er niets gebeurt. Ik ben ervan overtuigd, dat degenen die nu pleiten om dit wel te doen op de dag dat er toevallig een ongeluk gebeurt, op de barricaden zullen staan om aan te klagen dat men te maken heeft met een minister die onverantwoorde beslissingen heeft genomen. Ik neem deze verantwoordelijkheid niet. Zolang de Zaïrese autoriteiten de beslissing van 22 juni 1990 niet hebben ingetrokken, ben ik niet bereid om de niet-gouvernementele organisaties toe te staan hun projecten in Zaïre te hervatten. Indien de Zaïrese regering, en voor mij is dat niet hetzelfde als de Zaïrese president, haar houding niet wijzigd, is het voor mij uitgesloten dat wij opnieuw helpers naar ginder sturen. Nadere uitleg daaromtrent wil ik u, buiten dit halfroond, wel verschaffen.

Ik ga dan verder in op de essentie van uw vraag, het Overlevingsfonds. De eerste schijf van 4,78 miljard was volledig bestemd voor Afrika, meer specifiek voor de Hoorn van Afrika, en, zoals u weet, voor het grootste deel via een programma van de IFAD, alias FIDA. Er blijft dus nog 5,22 miljard te programmeren. De programmatie is klaar. Ik maak u dus niets wijs. Wij wachten nog op

een beslissing van het Ministercomité, die eerstdaags zal worden genomen. Ik ben graag bereid om hierover in de commissie nadere uitleg te verstrekken wanneer ik word uitgenodigd.

Ik zal meteen antwoorden op uw vragen in verband met de tweede schijf van het Overlevingsfonds. U weet dat de eerste schijf geen bilaterale programma's bevatte. Wij vinden dat dit een fout was en hebben gemeend dit in de tweede schijf te moeten corrigeren. Voor bilaterale programma's waarvan er thans vijf in voorbereiding zijn, in Rwanda, Burundi, Mali, Oeganda en Kenia, wordt een bedrag van 2 miljard voorzien. Een bedrag van 2,22 miljard zal worden uitgetrokken voor de multilaterale programma's, dus programma's in samenwerking met bijvoorbeeld IFAD inzake het speciale programma voor Afrika. Hierbij zullen ook andere landen worden betrokken. Ik denk dan vooral aan Bangladesh en Bolivia, en ook aan Rwanda in het kader van het programma voor de vluchtelingen waarvoor de Belgische regering haar steun heeft toegezegd. Hierin zitten dus zuiver multilaterale programma's en gemengde programma's.

Ten derde is er een nieuw samenwerkingsprogramma met de niet-gouvernementele organisaties voor een bedrag van 500 miljoen, waarvan één programma in voorbereiding is. Er is maar 500 miljoen ingeschreven omdat wij hebben vastgesteld dat de programma's van de eerste schijf heel traag op gang zijn gekomen. Wij houden dus een reserve van 500 miljoen die eventueel kan worden aangewend voor dringende noden of voor de projecten van de niet-gouvernementele organisaties.

In de eerste schijf was 3,78 miljard uitgetrokken voor multilaterale programma's en 1 miljard voor de niet-gouvernementele organisaties. Voor de multilaterale programma's werd door het ABOS 2,75 miljard gestort, 810 miljoen moet nog worden vastgelegd voor de projecten in voorbereiding en 220 miljoen moet nog worden geprogrammeerd. Het gaat hier over programma's van de IFAD, al of niet in samenwerking met UNDP in Ethiopië, Somalië, Kenia en Oeganda.

Voor de samenwerkingsprogramma's met de NGO's werd er 130 miljoen uitgegeven, 620 miljoen geprogrammeerd of vastgelegd en 250 miljoen moet nog worden geprogrammeerd. Dat is, eenvoudig uitgedrukt, de totale toestand van het Overlevingsfonds.

Mevrouw Aelvoet, nu wil ik spreken over de noodhulp die wij verstrekken aan de Hoorn van Afrika. Voor de periode van 1985 tot 1991 hebben wij 165,62 miljoen aan noodhulp uitgegeven ten voordele van de Hoorn van Afrika. In dezelfde periode werd maar liefst ongeveer 1,72 miljard uitgegeven aan voedselhulp voor Afrika en in het kader van het *Special Program for Africa* van de Wereldbank zijn er voorzieningen voor de periode 1991-1993 getroffen voor een bedrag van 1,3 miljard frank, die werden goedgekeurd door de Ministerraad.

Deze cijfers bewijzen ten overvloede dat wij blijvend maximale inspanningen doen voor Afrika. U heeft gesproken over onduidelijkheden in het jaaroverzicht. Ik weet dat deze jaarverslagen en de budgettaire vergelijkingen moeilijk zijn. Wij overdrijven echter niet wanneer we zeggen dat 75 tot 80 pct. van onze totale hulp, zowel bilateraal, niet-gouvernementeel als multilateraal, naar Afrika gaat. Bijna 10 pct. gaat naar Zuid-Amerika en 10 pct. gaat naar Azië. Geen enkel ander land in de wereld geeft in verhouding zoveel steun aan Afrika. Zelfs als het percentage slechts 75 pct. bedraagt, zitten we nog ver boven het gemiddelde van alle andere landen die aan ontwikkelingssamenwerking doen met Afrika. Wij hebben in het verleden en nu nog altijd het voorbeeld gegeven aan de internationale gemeenschap, die ons voorbeeld spijtig genoeg niet steeds heeft gevolgd.

Tot slot wil ik zeggen dat we moeten opletten met de erosie van het schuldcomplex van de bevolking ten overstaan van Afrika, zoals professor Doom het uitdrukt. Wanneer men in de toekomst opnieuw acties voert ten voordele van Afrika moet men zich bezinnen over de wijze waarop. Men zou er goed aan doen te wijzen op een aantal positieve evoluties in Afrika, op de dingen die wel lukken, op de landen die — weliswaar op de rand van de afgrond — er toch in slagen een economische groei en een verhoging van het inkomen per capita te realiseren. Gelukkig kennen

wij een aantal dergelijke voorbeelden. Eigenaardig genoeg zijn het niet altijd de landen die de grootste mogelijkheden hebben of die het rijkst zijn, maar vaak landen die het moeilijk hebben.

Ik geloof dat deze indicaties in de positieve richting hoopvol zijn. Wanneer in die landen zelf een goede politiek zou worden gevoerd en de internationale gemeenschap eindelijk een zekere ethiek en deontologie inzake de hulp aan deze landen aan de dag zou leggen, kunnen we inderdaad komen tot een betere situatie en minder droevige beelden van noodlijdende mensen, zoals we die nu vaak te zien krijgen wanneer het over Afrika gaat. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Aelvoet.

Mevrouw Aelvoet. — Mijnheer de Voorzitter, ik stel vast dat ik het met de minister over een groot aantal dingen eens ben. Ik zal mij in deze repliek dan ook beperken tot de punten waarop ik, ondanks zijn antwoord, nog steeds met hem van mening verschill. Bovendien neem ik de vrijheid om te antwoorden op de vragen die hij mij heeft gesteld.

Mijnheer de minister, ik vind het fout dat men over de steun aan de actie « Afrika sterft » vooraf geen overleg heeft gepleegd en achteraf doet alsof alles vanzelfsprekend is. Zelfs al is de redenering juist dat er op een of andere manier toch een soort medefinanciering komt, toch denk ik dat precies een signaal naar de publieke opinie belangrijk blijft. Daarom heb ik niets over bedragen gezegd. Ik blijf het belangrijk vinden dat men hier een geste doet, eerder dan op te merken dat de gevolgde procedure niet juist is. Op dat gebied heeft u natuurlijk gelijk, maar op een bepaald ogenblik is de geste belangrijker.

Het voorbeeld van Zimbabwe had niet meteen te maken met de bilaterale hulp van België. Het ging dus niet over het droogdok waarover u sprak, maar wel over de bilaterale hulp voor regionale SADC-projecten. In dat verband gaat het over de levering van treinwagons waartoe de regio zelf perfect in staat was. De levering werd echter voorbehouden aan Belgische bedrijven. Interessant was dus dat in dit geval de handelstroom zuid-zuid op gang had kunnen komen, wat internationaal erkend wordt als een interessante formule. Er werd mij ook gesignaleerd dat in de mededeelersformule voor België en Rwanda, die globaal zeer goed is, ook weer een clause is opgenomen waardoor op een zachte, maar reële manier ervoor gezorgd wordt, dat Belgische bedrijven meer kansen krijgen om te leveren dan regionale Afrikaanse bedrijven. Om dit te weten moet men echter wel de zeer kleine lettertjes lezen. Voor dit soort systeem van gebondenheid heb ik de aandacht gevraagd.

In verband met Ethiopië heb ik zelf gezegd dat het ging om een brief van ABOS en niet van u of van uw kabinet. De precieze details moet ik zelf nog eens nakijken. Ik ken ook het voorbeeld van Burkina Faso, waarbij België niet meteen betrokken was. Ook in dit land waren er bij een hongersnood in één streek, nog overschotten in een andere streek, maar de nationale middelen en lokale koopkracht ontbraken om de overschotten van de ene regio naar de andere over te brengen. Toch offer ik hulp om dat mogelijk te maken, ook in dit geval, een betere oplossing vinden.

Indien men de noodhulp kan realiseren via niet-gouvernementele kanalen, zoals in Ethiopië, om de wrevel tussen een eventuele guerilla en de nationale regering te omzeilen, zie ik nog altijd niet in waarom dit een slecht voorbeeld zou zijn. Het verheugt mij dat een aantal dossiers betreffende leningen van Staat tot Staat in het overleg tussen de departementen van Buitenlandse Handel, Financiën en Ontwikkelingssamenwerking geweigerd werden. Ik ken geen voorbeelden uit het recente verleden om aan te tonen dat het nog altijd dezelfde catastrofale richting uitgaat. Toch heb ik er op willen wijzen dat men wettelijke kansen heeft laten liggen bij het afkaken van de bevoegdheden van de Delcrederdienst op het vlak van leningen van Staat tot Staat. Ik betreurt dit ten zeerste.

Al heb ik niet alle cijfers kunnen noteren, toch verheugt het mij te vernemen dat de tweede fase van de programmering van het Overlevingsfonds klaar is. Ik herhaal echter dat de commissie in oktober in dat verband een toezegging heeft gedaan. De nodige gegevens waren op dat ogenblik niet beschikbaar, maar ik heb nu formeel contact opgenomen met de voorzitter van de commissie om de bevestiging te krijgen dat deze zaak nu geprogrammeerd wordt.

Uw antwoord omtrent de samenwerking van de Belgische NGO's in Zaïre heeft mij niet overtuigd. Als de Zaïrezen zeggen dat zij noch direct, noch indirect iets willen te maken hebben met onze initiatieven, dan is de logische conclusie, dat eigenlijk het werk van Belgen *tout court* daar niet meer genomen wordt.

De heer A. Geens, minister van Ontwikkelingssamenwerking. — Ik heb mij in mijn antwoord natuurlijk beperkt tot de vraag van de directe en de indirecte hulp. In de mededeling van de Zaïrese regering staat even duidelijk dat alle initiatieven en activiteiten in de privé-sfeer kunnen blijven plaatsvinden zoals in het verleden.

Uw conclusie is dus niet juist. Dat onderscheid wil men niet maken. Ik heb iemand anders het voorbeeld van de Belgische scholen horen gebruiken. De Belgische scholen zijn zuiver privé-initiatieven; er zijn daar geen Belgische coöperanten meer. Wel blijft het oudercomité van de Belgische scholen gesubsidieerd, anders zou dat niet leefbaar blijven. Maar er is geen subsidiëring meer voor coöperanten op een directe manier. Het is een oude discussie dat deze scholen niet onder Ontwikkelingssamenwerking ressorteren, maar onder de bijkomende taken van de Belgische ambassade.

Mevrouw Aelvoet. — Daarover heb ik niet gesproken, mijnheer de minister.

De heer A. Geens, minister van Ontwikkelingssamenwerking. — Ik weet het wel, maar ik anticipeer voor het geval u ook dat voorbeeld dacht in te roepen.

Mevrouw Aelvoet. — Volgens mij behoren de activiteiten van de NGO's en hun partners in Zaïre tot de privé-sfeer. Zij werken eventueel ook met overheidsmiddelen uit verschillende bronnen. Alle belangrijke NGO-initiatieven hebben niet alleen Belgische financieringsbronnen, privé of overheid, maar ook buitenlandse. Er is de medefinanciering door de Europese Gemeenschap, er is ook de Duitse en de Nederlandse medefinanciering. Voor de Zaïrese overheid is het overigens volstrekt onmogelijk om op het terrein te achterhalen welk NGO-initiatief zuiver Belgisch is. In de praktijk heeft de Zaïrese overheid de grootste groep van deze mensen, die achteraf ook op eigen risico teruggekeerd zijn, ongemoeid gelaten. De lokale overheden vragen zelfs om goed te blijven doorwerken. We belanden op dat punt in een welles-nietes discussie.

Immers, als het topniveau van de Zaïrese overheid daaraan uitvoering had willen geven, waren heel andere maatregelen genomen dan deze die tot op heden werden genomen.

De Voorzitter. — Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Dames en heren, de interpellatie van de heer Leclercq is tomorrow uitgesteld.

L'interpellation de M. Leclercq est reportée à demain.

Notre ordre du jour est ainsi épuisé.

Onze agenda van vandaag is afgewerkt.

PROPOSITIONS DE LOI — VOORSTELLEN VAN WET

Dépôt — Indiening

M. le Président. — M. Duquesne a déposé une proposition de loi modifiant l'article 369 du Code judiciaire.

De heer Duquesne heeft ingediend een voorstel van wet tot wijziging van artikel 369 van het Gerechtelijk Wetboek.

M. de Seny a déposé une proposition de loi en vue d'indexer les tranches des parts nettes sur lesquelles sont calculés les droits de donations.

De heer de Seny heeft ingediend een voorstel van wet strekkend tot indexering van de gedeelten van het netto-aandeel waarop de schenkingsrechten worden berekend.

Ces propositions de loi seront traduites, imprimées et distribuées.

Deze voorstellen van wet zullen worden vertaald, gedrukt en rondgedeeld.

Il sera statué ultérieurement sur la prise en considération.

Er zal later over de inoverwegingneming worden beslist.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 18 heures.)

(De vergadering wordt gesloten om 18 uur.)

